

Z P R A V O D A J

KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE
pro zastupování České republiky před
EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA

Ročník 3 / Číslo 2
Červenec 2015

Připravován ve spolupráci
s analytickými útvary
Ústavního soudu,
Nejvyššího správního
soudu a Kanceláře
veřejného ochránce práv a
zahraničním oddělením
Nejvyššího soudu.

Přináší ve formě anotací
informace o aktuální
judikatuře ESLP vydané
proti ČR i ostatním
státům Rady Evropy.

Vychází čtvrtletně
v elektronické formě
([archiv zde](#)).

*„Soud (...) připomíná, že
Úmluva je živoucí instrument,
který musí být vykládán ve
světle dnešních podmínek a
soudobých představ
převládajících
v demokratických státech.
Jelikož je Úmluva především
systémem ochrany lidských
práv, Soud musí přihlížet
k měnícím se podmínkám
v smluvních státech a zohlednit
např. vznikající shodu na
standardech, jichž je třeba
dosáhnout.“*

*(Bayatyan proti Arménii,
č. 23459/03, rozsudek velkého
senátu ze dne 7. července 2011,
§ 102)*

KONTAKT

Kancelář vládního zmocněnce pro
zastupování ČR před ESLP
Ministerstvo spravedlnosti
Vyšehradská 16, 128 10 Praha 2
e-mail: kvz@msp.justice.cz
web: www.justice.cz

SLOVO ÚVODEM

Možná jste si, milí čtenáři, kteří pročítáte náš Zpravodaj pravidelně, kladli otázku, čím se řídí výběr barvy, kterou v tom kterém čísle používáme. Inu, mám-li poodkrýt závoj redakčního tajemství, vězte, že byla snaha brát v potaz roční období, v němž je náš čtvrtletník vydáván, případně za které obsahuje judikáty Evropského soudu pro lidská práva („Soud“). Leč, jak už to bývá, volit pokaždé nějakou typickou barvu se ukázalo jako poměrně obtížné, přinejmenším jiné než zimní měsíce jsou plné všelijakých barev, jak je příroda přináší. Nevěřte proto na nějakou sofistikovanou volbu konkrétního odstínu.

Přesto však má růžová barva tohoto čísla v něčem konkrétním oporu, a sice v jednom z judikátů, o nichž se tentokrát můžete dočíst. Netrpělivým čtenářům prozradím, že je to ten poslední – kauza *Y. Y. proti Turecku* –, týkající se peripetii ze života transsexuálního jednotlivce. Vhodně dokresluje evolutivní výklad Úmluvy jako živoucího instrumentu, o němž hovoří citát vlevo. Asi nebylo mezi členy tehdejšího Poradního shromáždění Rady Evropy, kteří v roce 1950 sepisovali Evropskou úmluvu o lidských právech („Úmluva“), mnoho těch, kteří předjímalí evoluci, již od té doby prošlo vnímání genderové otázky a společného soužití jednotlivců bez ohledu na biologické pohlaví. Dlužno podotknout, že žalovaná – turecká – vláda ani nepožádala o postoupení věci velkému senátu, což nepochybně svědčí o určitém posunu, jakkoli zdaleka nenastal všude, a to ani severozápadně od poloostrova Malá Asie.

S čtvrtletním odstupem od jednomyslného rozsudku v turecké věci rozhodl Nejvyšší soud Spojených států amerických ve věci *Obergefell v. Hodges* nejtěsnějším poměrem hlasů o tom, že partneři téhož pohlaví mají právo uzavřít manželství. Uvedl, že „pokud by práva byla definována těmi, kdo je vykonávali v minulosti, převzaté zvyklosti by mohly sloužit jako jejich pokračující odůvodnění a nové skupiny by se nemohly dovolávat dříve odpíraných práv“. Ve svých důsledcích ovšem zašel washingtonský nejvyšší soud výrazně dál než Soud ve Štrasburku, jehož judikatura v zásadě uznává pravomoc států definovat manželství jen jako svazek osob rozdílného pohlaví; ostatně stále ho k tomu nabádá článek 12 Úmluvy.

Oba rozsudky svědčí o bourání zažitých stereotypů, to vše na základě společenské evoluce, nikoli revoluce. Příslušníci marginalizovaných skupin (zde konkrétně jednotlivci transsexuální či homosexuální orientace) čelí v životě nejrůznějším obtížím, přičemž k řadě z nich nemusí být na věčné časy nutně „odsouzení“ zavedenými pořádky bránícími jejich emancipaci, třebaže i barvy jsou genderovými stereotypy.

Snad, vážení čtenáři, přijmete s ulehčením, že na rozdíl od všech novin výslovně nepíšeme ani o řecké dluhové krizi, ani o množstvích uprchlíků připlouvajících do Evropy, ani o počínech tzv. Islámského státu, ač se jistě shodneme na tom, že všechny uvedené fenomény těchto dnů mají své významné lidskoprávní rozměry.

Příjemné léto i četbu Zpravodaje přeje

JUDr. Vít Alexander Schorm,
vládní zmocněnc

OBSAH

Obsah	2	Omezení podnikání	15
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti České republice	3	Rozsudek ze dne 13. ledna 2015 ve věci <i>Vékony proti Maďarsku</i>	15
Právo na spravedlivý proces	3	Omezovací prostředky a nedobrovolná hospitalizace	16
Rozhodnutí ze dne 3. března 2015 ve věci <i>Kudlička proti České republice</i>	3	Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci <i>M. S. proti Chorvatsku (č. 2)</i>	16
Rozhodnutí ze dne 31. března 2015 ve věci <i>Veselský proti České republice</i>	3	Rozhodnutí ze dne 3. března 2015 ve věci <i>Constancia proti Nizozemsku</i>	17
Trestní právo	4	Rodinné právo	18
Rozsudek ze dne 27. ledna 2015 ve věci <i>Rohlena proti České republice</i>	4	Rozsudek ze dne 11. prosince 2014 ve věci <i>Hromádka a Hromádková proti Rusku</i>	18
Rozsudky a rozhodnutí Soudu proti jiným státům než České republice	6	Rozsudek ze dne 5. února 2015 ve věci <i>Phostira Eftymiou a Ribeiro Fernandes proti Portugalsku</i>	19
Cizinecké právo	6	Rozsudek ze dne 10. února 2015 ve věci <i>Penchevi proti Bulharsku</i>	21
Rozsudek ze dne 25. února 2015 ve věci <i>M. T. proti Švédsku</i>	6	Svoboda projevu a ochrana osobnosti	22
Činnost policie	7	Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci <i>Ernst August von Hannover proti Německu</i>	22
Rozsudek ze dne 15. ledna 2015 ve věci <i>Zelenin proti Rusku</i>	7	Rozsudek ze dne 24. února 2015 ve věci <i>Haldimann a ostatní proti Švýcarsku</i>	23
Rozsudek ze dne 24. února 2015 ve věci <i>Karaahmed proti Bulharsku</i>	9	Vězeňství	24
Obnova řízení po rozsudku Soudu	10	Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci <i>Helhal proti Francii</i>	24
Rozsudek ze dne 5. února 2015 ve věci <i>Bochan proti Ukrajině (č. 2)</i>	10	Rozsudek ze dne 12. března 2015 ve věci <i>Muršić proti Chorvatsku</i>	26
Odposlechy	12	Změna pohlaví	27
Rozsudek ze dne 15. ledna 2015 ve věci <i>Dragojević proti Chorvatsku</i>	12	Rozsudek ze dne 10. března 2015 ve věci <i>Y. Y. proti Turecku</i>	27
Rozsudek ze dne 3. února 2015 ve věci <i>Pruteanu proti Rumunsku</i>	14	Závěrem...	29

Anotace rozsudků a rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva obsažené ve Zpravodaji nejsou úředními rozhodnutími a nejsou závazné. Jsou však autorskými díly chráněnými autorským právem. Zpravodaj jako celek ani jednotlivé anotace v něm obsažené proto nesmí být bez předchozího souhlasu státu reprezentovaného Ministerstvem spravedlnosti zpřístupňovány veřejnosti ani jinak užívány, zejména rozmnožovány, nad rámec volného užití dle § 30 autorského zákona a zákonných licencí dle § 31 a násl. autorského zákona.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI ČESKÉ REPUBLICE

PRÁVO NA SPRAVEDLIVÝ PROCES

Rozhodnutí ze dne 3. března 2015 ve věci č. 21588/12 – Kudlička proti České republice

Senát páté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že stížnost je nepřijatelná pro nedostatek podstatné újmy na straně stěžovatele ve věci týkající se přiměřenosti délky majetkového sporu o částku 6 173 Kč.

I. Skutkové okolnosti

V dubnu 2000 podal stěžovatel k Městskému soudu v Brně žalobu o náhradu mzdy, cestovného a stravného ve výši cca 6 173 Kč.

Městský soud vynesl rozsudek v dubnu 2003, kterým žalobě z velké části vyhověl. K odvolání stěžovatele Krajský soud v Brně v listopadu 2004 rozsudek zrušil a věc vrátil městskému soudu k dalšímu řízení. Městský soud v dubnu 2006 vydal rozsudek, kterým žalobě opět vyhověl. K odvolání žalovaného krajský soud v listopadu 2007 žalobu zamítl. Ústavní stížnost stěžovatele byla odmítnuta v červnu 2008.

V prosinci 2007 uplatnil stěžovatel u Ministerstva spravedlnosti nárok na poskytnutí zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou soudního řízení (jehož délka se počítala od doby podání žaloby do vydání rozsudku odvolacího soudu v listopadu 2007, jelikož ústavní stížnost podal stěžovatel až později). V listopadu 2008 Ministerstvo spravedlnosti konstatovalo, že soudní řízení provázely průtahy, nicméně odškodnění stěžovateli nepřiznalo s tím, že konstatování porušení práva se v daném případě jeví jako dostačující.

V mezidobí, v červnu 2008, podal stěžovatel žalobu na náhradu škody způsobenou nepřiměřenou délkou řízení k městskému soudu. V dubnu 2010 městský soud vydal rozsudek, kterým stěžovateli za vzniklou nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení přiznal částku 10 000 Kč. V prosinci 2011 krajský soud rozsudek městského soudu potvrdil.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel napadal nepřiměřenou délku občansko-právního řízení a nedostatečnou výši zadostiučinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou tohoto řízení, které mu bylo na vnitrostátní úrovni na základě zákona č. 82/1998 Sb. přiznáno.

Soud dospěl k závěru, že stížnost je nepřijatelná pro nedostatek podstatné újmy na straně stěžovatele, jak stanoví čl. 35 odst. 3 písm. b) Úmluvy.

Stěžovatel vedl majetkový spor o částku 6 173 Kč. Věc byla posouzena na třech stupních soudní soustavy, na

dvou stupních opakovaně, přičemž řízení trvalo osm let a dva měsíce. Česká republika prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti a vnitrostátních soudů uznala, že v případě stěžovatele došlo k porušení práva na řízení v přiměřené lhůtě, a soud mu přiznal kompenzaci ve výši 10 000 Kč. Stěžovatel se přesto obrátil na Soud, neboť výši kompenzace považoval za nedostačnou.

Podle Soudu mělo řízení pro stěžovatele malý význam: především se soudil se o nízkou částku a dále chybí důkazy o tom, že by řízení pro něj mělo jakékoli závažné důsledky. Soud vzal rovněž v úvahu, že stěžovateli bylo poskytnuto na vnitrostátní úrovni zadostiučinění, a to přesto, že z pohledu judikatury Soudu nebylo dostatečné, a skutečnost, že případ stěžovatele nevznese žádnou novou otázku s ohledem na problematiku délek řízení, která byla v minulosti Soudem mnohokrát posouzena. Soud též zohlednil, že věc stěžovatele byla řádně projednána na vnitrostátní úrovni. Soud tudíž dospěl k závěru, že stěžovatel neutrpěl podstatnou újmu a stížnost odmítl jako nepřijatelnou.

Rozhodnutí ze dne 31. března 2015 ve věci č. 30020/11 – Veselský proti České republice

Senát páté sekce Soudu jednomyslně odmítl stížnost na porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy jako zjevně neopodstatněnou. Odmítnutí ústavní stížnosti stěžovatele z důvodu formálních nedostatků nebylo podle Soudu nepřiměřeným omezením jeho práva na přístup k soudu. Není ani svévolné ani nerozumné požadovat, aby ústavní stížnost směřovala nejen proti rozhodnutím soudů nižší instance, ale i proti rozhodnutí o dovolání.

I. Okolnosti případu

Dovolání stěžovatele v jeho trestní věci bylo Nejvyšším soudem v únoru 2010 odmítnuto, neboť bylo podáno z jiného důvodu, než jaký uvádí ustanovení § 265b odst. 1 písm. g) trestního řádu, na které stěžovatel poukazoval. Dotyčný následně podal ústavní stížnost, ve které rozhodnutí Nejvyššího soudu zmínil jen okrajově ve shrnutí jeho trestního řízení. Kopii zmíněného rozhodnutí ke stížnosti nepřipojil. Ústavní soud tuto stížnost v prosinci 2010 odmítl pro nesplnění formálních požadavků, když konstatoval, že z petitu ani obsahu ústavní stížnosti nevyplývalo, že by stěžovatel napadal rozhodnutí dovolacího soudu jakožto rozhodnutí o posledním procesním prostředku ochrany práva ve smyslu § 72 odst. 3 zákona o Ústavním soudu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel namítal, že odmítnutím jeho ústavní stížnosti došlo k porušení jeho práva na přístup k soudu podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Soud připomněl, že účelem právní úpravy formálních náležitostí a lhůt, které je nutno dodržet při podání opravného prostředku, je zajistit řádný chod soudnictví a zejména zachování právní jistoty (*Kadlec a ostatní proti České republice*, č. 49478/99, rozsudek ze dne 25. května 2004, § 24). Soudy jsou při uplatňování procesních pravidel povinny zamezit jak nadměrnému formalismu, který by byl v rozporu se spravedlivostí řízení, tak přílišné volnosti, která by ve svém důsledku vedla k odbourání procesních náležitostí upravených zákonem (*Bulena proti České republice*, č. 57567/00, rozsudek ze dne 20. dubna 2004, § 30). V projednávané věci musel Soud rozhodnout, zda výkladem podmínek přípustnosti ústavní stížnosti byl omezen přístup stěžovatele k Ústavnímu soudu v takovém rozsahu, že došlo k narušení samotné podstaty tohoto jeho práva.

Soud dal za pravdu vládě, když shledal, že z ústavní stížnosti stěžovatele nijak nevyplýval jeho úmysl napadnout i rozhodnutí Nejvyššího soudu. Takový úmysl nelze dovodit z pouhé zmínky o daném rozhodnutí ve shrnutí řízení v jeho trestní věci.

Soud zároveň potvrdil, že dovolání stěžovatele k Nejvyššímu soudu bylo posledním prostředkem ochrany práva, přičemž zdůraznil, že Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným, a teprve poté jej odmítl. Neomezil se tak na pouhé zkoumání přípustnosti dovolání. Situace je tedy odlišná od případů, kdy se rozhodnutí Nejvyššího soudu týkala pouze nepřipustnosti dovolání a Ústavní soud nepovažoval za nutné je vždy rušit a zrušil pouze rozhodnutí soudů nižší instance (viz *Hejkrliková proti České republice*, č. 33129/04, rozhodnutí ze dne 8. července 2008).

Požadavek, aby ústavní stížnost napadala rozhodnutí o posledním prostředku ochrany práva, vyplývá ze zákona a je podpořen ustálenou judikaturou Ústavního soudu i obecnými právními zásadami, zejména zásadou právní jistoty. Za daných okolností proto není svévolné ani nerozumné požadovat, aby byla ústavní stížnost namířena i proti poslednímu rozhodnutí v dané věci, tedy rozhodnutí Nejvyššího soudu. Toto opatření sleduje legitimní cíl (viz obdobně *Époux Mercier proti Francii*, č. 19583/02, rozhodnutí ze dne 1. února 2007). Stěžovatel tedy měl očekávat, že jeho ústavní stížnost bude po nesplnění tohoto požadavku odmítnuta.

Soud shledal, že stěžovatel skutečně nedostal svým procesním povinností, jak mu vytkl Ústavní soud. Soud zároveň připomněl, že článek 6 Úmluvy nelze vykládat v tom smyslu, že by Ústavní soud, který má pravomoc zrušit předchozí rozhodnutí nižších soudů, byl povinen vykonávat tuto pravomoc nad rámec toho, čeho se stěžovatel v řízení domáhá, neboť by to vedlo k nadměrné flexibilitě a nepředvídatelnosti (viz

Hejkrliková proti České republice, cit. výše). Nadto byl stěžovatel před Ústavním soudem povinně zastoupen advokátem. Stěžovatel však nijak nevysvětlil, proč jeho ústavní stížnost podaná v zákonné lhůtě počínající doručením rozhodnutí Nejvyššího soudu nemířila proti tomuto rozhodnutí, jak vyžaduje zákon o Ústavním soudu.

Odmítnutí ústavní stížnosti tudíž Soud nepokládal za nepřiměřený zásah do stěžovatelova práva na přístup k soudu a jeho stížnost prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

TRESTNÍ PRAVO

Rozsudek ze dne 27. ledna 2015 ve věci č. 59552/08 – Rohlena proti České republice

Velký senát, stejně jako předtím senát páté sekce v rozsudku ze dne 18. dubna 2013, dospěl v souvislosti s odsouzením stěžovatele za pokračující trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě jednomyslně k závěru o neporušení zásady zákazu trestu bez zákona a zákazu uložení přísnějšího trestu, než stanoví zákon v době spáchání trestného činu, vtělené do čl. 7 odst. 1 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl v roce 2007 odsouzen pro trestný čin týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě mimo jiné k podmíněnému trestu odnětí svobody. Jednání zakládajícího skutkovou podstatu trestného činu se dopouštěl v letech 2000 až 2006 vůči své manželce, která při několika příležitostech musela vyhledat lékařskou pomoc. Vnitrostátní soudy stěžovatelovo jednání posoudily jako pokračující trestný čin ve smyslu § 89 odst. 3 trestního zákona a uplatnily na ně ustanovení § 215a odst. 2 písm. b) (týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě) zavedené do trestního zákona s účinností od 1. června 2004.

Při posuzování jednání stěžovatele soudy vyšly ze zásady, uplatňované jak v soudní praxi, tak v právní nauce, že rozhodným okamžikem pro posouzení pokračování v trestném činu tvořícím jeden skutek je okamžik dokončení posledního útoku, a konstatovaly, že útoky stěžovatele předcházející účinnosti novely trestního zákona byly trestné i podle dosavadní právní úpravy, a sice podle § 197a (násilí proti skupině obyvatelů nebo jednotlivci) nebo § 221 trestního zákona (ubližení na zdraví). Mohly být proto posouzeny společně s jednáním spáchaným po změně právní úpravy. Věc byla projednávána před čtyřmi brněnskými soudy (městským, krajským, nejvyšším a ústavním), přičemž poslední rozhodnutí padlo v červnu 2008.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Věc byla postoupena velkému senátu na návrh stěžovatele, který namítal zpětné použití trestního zákona uplatněním institutu pokračujícího trestného činu nejenom na jeho jednání po novele trestního zákona účinné od června 2004, ale i před touto novelou. Tvrdil, že se soudy nezabývaly trestností jeho jednání podle zákona účinného před novelou.

Senát páté sekce Soudu jeho kritiku nevyslyšel a rozhodl, že výklad institutu pokračování v trestném činu byl ustálen již v době, kdy stěžovatel spáchal první útoky, a že použití tohoto institutu v projednávané věci nebylo svévolné, přičemž české orgány konstatovaly, že jednání stěžovatele bylo vždy postižitelné jako trestný čin. Za této situace mohl stěžovatel důsledky svého jednání předvídat a své chování patřičně uzpůsobit. K rozsudku bylo připojeno souhlasné stanovisko soudce Lemmense, který mimo jiné zdůraznil důležitost ověření, že jednání stěžovatele bylo trestné jak podle dřívější, tak podle nové právní úpravy.

A. OBECNÉ ZÁSADY

Velký senát předně připomenul zásady výkladu článku 7 Úmluvy vyplývající z judikatury Soudu, které uvedl v nedávno posuzované věci *Del Río Prada proti Španělsku* (č. 42750/09, rozsudek velkého senátu ze dne 21. října 2013). Záruka *nullum crimen, nulla poena sine lege*, zakotvená v článku 7 Úmluvy, je kogentním pravidlem a je třeba ji vykládat ve smyslu zajištění účinné ochrany před svévolným trestním stíháním, odsouzením a postihem. Neomezuje se na zákaz zpětného použití trestního zákona v neprospěch obviněného, ale v obecnější rovině zahrnuje i zásadu zákonitosti trestných činů a trestů, s důsledky z toho vyplývajícími. Vyžadována je tak poměrně jasná zákonná definice trestného činu, přičemž úkolem Soudu je ověřit, že v době jednání vytýkaného obviněnému jednak existovalo ustanovení zakládající trestnost jednání, jednak uložený trest nepřekročil meze stanovené tímto ustanovením.

Velký senát dále poukázal na zásadu předvídatelnosti trestního práva, která z článku 7 Úmluvy rovněž vyplývá, přičemž podotkl, že obecná povaha zákonů nemožňuje absolutní přesnost jejich znění; nevyhnutelně tu je prostor pro soudní výklad, nehledě na potřebu, aby se právo dokázalo přizpůsobovat změnám situace. Článek 7 Úmluvy nelze vykládat tak, že zakazuje postupné vyjasňování pravidel trestní odpovědnosti soudním výkladem, bude-li ovšem výsledek slučitelný s podstatou protiprávního jednání a dostatečně předvídatelný.

B. POUŽITÍ TĚCHTO ZÁSAD NA PROJEDNÁVANOU VĚC

Soud na úvod podotkl, že není povolán zabývat se otázkou individuální trestní odpovědnosti stěžovatele, což je úlohou vnitrostátních soudů, tedy ani k otázce, jak mělo být kvalifikováno jednání stěžovatele před novelou trestního zákona účinnou od června 2004.

Úloha Soudu podle článku 7 Úmluvy je dvojitá. Zaprvé musí přezkoumat, zda všechna jednání, která byla stěžovateli vytknuta, naplňovala ke dni, kdy byla spáchána, skutkovou podstatu trestného činu definovaného dostatečně předvídatelným způsobem. Zadržet se musí vyjádřit k otázce, zda uplatnění novely trestního zákona též na jednání spáchaná před její účinností mohlo reálně vést k uložení přísnějšího trestu stěžovateli.

a) *Bylo protiprávní jednání vymezeno dostatečně předvídatelným způsobem?*

Soud připomněl povinnost vnitrostátních orgánů vymezit skutky zakládající trestný čin, včetně okamžiku, kdy byly naplněny všechny jeho zákonné znaky. Za tím účelem musí zejména vnitrostátní soudy vyložit příslušná ustanovení trestního práva hmotného, čemuž Úmluva nebrání za předpokladu, že jsou závěry vnitrostátních soudů dostatečně předvídatelné.

V projednávané věci Nejvyšší soud konstatoval, že byly naplněny znaky nové skutkové podstaty zavedené novelou trestního zákona a že jednání stěžovatele před novelou bylo trestné minimálně podle jednoho z tehdy účinných ustanovení trestního zákona. Stěžovatel v trestné činnosti podle Nejvyššího soudu pokračoval v letech 2000 až 2006, a proto bylo možno přihlídnout k délce trvání protiprávního jednání jako přitěžující okolnosti. Nejvyšší soud přitom zohlednil speciální pravidla definovaná v ustanovení § 89 odst. 3 trestního zákona věnovaném institutu pokračování v trestném činu, které bylo zakotveno v roce 1994 a vzešlo z předchozí judikatury. Takový trestný čin je podle ustálené judikatury i právní nauky posuzován jako jeden trestný čin, jehož kvalifikace se řídí právní úpravou účinnou v době spáchání posledního dílčího útoku.

Vzhledem k tomu, že jednání stěžovatele před novelou bylo trestné podle tehdy účinné právní úpravy a naplňovalo novou skutkovou podstatu i ve vztahu k předchozím skutkům, nejednalo se o zpětné použití trestního zákona v neprospěch stěžovatele zakázané Úmluvou. Soud tu nenalezl žádný náznak nepředvídatelnosti. Podotkl, že stěžovatel si s případnou odbornou radou mohl a měl být vědom toho, že bude-li ve svém jednání pokračovat po účinnosti novely, vystaví se trestnímu stíhání za pokračující trestný čin posuzovaný podle právní úpravy účinné v době spáchání posledního dílčího útoku. V návaznosti na to mohl upravit své chování.

b) *Byl trest uložený stěžovateli na základě novelou zavedené skutkové podstaty přísnější?*

Soud vyšel z toho, že vnitrostátní soudy konstatovaly splnění všech zákonných znaků nové skutkové podstaty i ve vztahu ke stěžovateli jednání před novelou s tím, že toto jednání bylo trestné také podle tehdy účinné právní úpravy. I při odděleném posuzování skutků spáchaných před novelou a po ní by byl stěžo-

vateli uložen nejpřísnější trest, tedy trest stanovený novou právní úpravou. Stěžovatel tudíž nebyl při stanovení trestu znevýhodněn.

c) Závěr

Soud nakonec zasadil projednávanou věc do širšího kontextu. Podotkl, že úvahy českých soudů byly v souladu s předmětem a účelem článku 7 Úmluvy, jímž je zajistit, aby nikdo ne-byl svévolně stíhán, odsouzen a trestán. Posílení ochrany před domácím násilím navíc souzní se základními cíli sledovanými Úmluvou, tedy respektováním lidské důstojnosti a svobody. Výhrady nelze mít ani z hlediska srovnávacího práva, neboť institut pokračujícího trestného činu nevybočuje

z evropské tradice. K porušení článku 7 Úmluvy tedy nedošlo.

C. SOUHLASNÁ STANOVISKA

rozsudku jsou připojena dvě souhlasná stanoviska soudců Soudu. Zatímco soudkyně Ziemele poukázala na zbytnost argumentace shodou na evropské úrovni ohledně institutu pokračujícího trestného činu (viz závěr úvah velkého senátu), soudce Pinto de Albuquerque se pustil do rozsáhlejších rozborů souvislosti projednávané věci a vyzdvihl mimo jiné, že institut pokračujícího trestného činu je vyústěním liberální trestněprávní politiky, kdy je za určitých předpokladů objektivně snížené viny pachatele možné zmírnit přísnost ukládaného trestu.

ROZSUDKY A ROZHODNUTÍ SOUDU PROTI JINÝM STÁTŮM NEŽ ČESKÉ REPUBLICCE

CIZINECKÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 25. února 2015 ve věci č. 1412/12 – M. T. proti Švédsku

Senát páté sekce Soudu poměrem šesti hlasů proti jednomu rozhodl, že vyhoštěním stěžovatele do Kyrgyzstánu, kde by stěžovatel dle svých tvrzení neměl k dispozici adekvátní zdravotní péči, v důsledku čehož by v řádu několika málo týdnů zemřel, by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, etnický Ujgur, přicestoval v prosinci 2009 do Švédska a požádal o azyl a povolení k pobytu. Žádost o azyl založil mimo jiné na svých vazbách na obchodního partnera, etnického Ujgura z Číny, který byl v srpnu 2009 zadržen pro podezření z financování ujgurských nepokojů v Číně. Sám stěžovatel byl kyrgyzskou policií ze stejného důvodu zadržen v září 2009, a ačkoli byl následně propuštěn, obdržel opakovaně předvolání k soudu. Proto vzápětí z Kyrgyzstánu uprchl.

Dále azylovým orgánům ve Švédsku předestřel, že trpí chronickým selháním ledvin a neobejde se bez pravidelné dialýzy (3x týdně), což doložil několika lékařskými zprávami. Kromě toho tvrdil, že mu po jeho zadržení na podzim 2009 byla odpírána zdravotní péče a že v Kyrgyzstánu je obecně nedostatek přístrojového vybavení k dialýze, aby byly zajištěny potřeby kyrgyzské populace.

Byť azylové orgány považovaly za nesporné, že stěžovatel trpí uvedenými zdravotními problémy, jeho žádosti o azyl zamítly s tím, že jeho podání nebyla vě-

rohodná, protože obsahovala protichůdné informace mimo jiné ohledně toho, kdy mu bylo odmítnuto poskytnutí zdravotní péče v Kyrgyzstánu. Stěžovatel dle jejich názoru ani dostatečně neprokázal, že by byl v případě vyhoštění v nebezpečí pronásledování nebo bez adekvátní zdravotní péče v přiměřené době.

V lednu 2012 Soud vydal předběžné opatření zamezující realizaci vyhoštění stěžovatele do Kyrgyzstánu.

V reakci na žádost otce stěžovatele o zajištění potřebné léčby pro jeho syna kyrgyzské ministerstvo zdravotnictví v únoru 2014 uvedlo, že vzhledem k dlouhým čekacím lhůtám a nedostatku přístrojového vybavení není pro ministerstvo možné zajistit stěžovateli léčbu v Kyrgyzstánu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K torzenému porušení článku 3 Úmluvy

Stěžovatel namítal, že jeho vyhoštěním by došlo k porušení článku 3 Úmluvy, jelikož by v Kyrgyzstánu neměl k dispozici adekvátní zdravotní péči ve vztahu ke svému onemocnění. Bez pravidelné léčby, kterou podstupuje ve Švédsku, by zemřel v horizontu několika málo týdnů.

Soud předně zopakoval zásady posuzování stížnosti na poli článku 3 Úmluvy v daném kontextu. Uvedl, že fyzické či psychické utrpení, které vyplývá z přirozeně existující nemoci, může být zahrnuto do článku 3 Úmluvy, pokud je, nebo hrozí, že bude, zhoršeno zacházením, ať již vyplývajícím z podmínek detence, vyhoštění nebo jiných opatření, za která jsou odpovědné státní orgány (*Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002, § 52). Zároveň připomněl, že i kdyby byly podmínky stěžovatele, včetně jeho očekávané délky života, výrazně

zhoršeny z důvodu vyhoštění, nepostačí to pro shledání porušení článku 3 Úmluvy. Rozhodnutí smluvního státu Úmluvy vyhostit cizince, který trpí závažným fyzickým či psychickým onemocněním, do státu, kde zázemí pro léčbu takového onemocnění je horší než v daném smluvním státu Úmluvy, může sice nastolit otázku na poli článku 3 Úmluvy, avšak pouze ve velmi výjimečném případě, kdy existují závažné humanitární důvody bránící vyhoštění (*N. proti Spojenému království*, č. 26565/05, rozsudek velkého senátu ze dne 27. května 2008, § 42).

Ve vztahu ke konkrétním okolnostem projednávané věci Soud nejprve uvedl, že tvrzení stěžovatele týkající se jeho onemocnění jsou nesporná. Stejně tak na základě dostupných informací (získaných švédskými úřady od kyrgyzských protějšků a z tisku) lze konstatovat, že dialýza je v Kyrgyzstánu stěžovateli k dispozici ve veřejných nemocnicích bezplatně a na soukromých klinikách za poplatek. K námitce stěžovatele týkající se dlouhých čekacích lhůt na dialýzu z důvodu omezeného množství příslušného přístrojového vybavení Soud poznamenal, že jedinci mohou být na čekací listinu zapsáni v dostatečném předstihu, než budou dialýzu opravdu potřebovat, což mj. také znamená, že těm, kdo dialýzu s ohledem na svůj aktuální zdravotní stav urgentně potřebují, může být dána přednost. Dodal, že stěžovatel by měl být na čekací listině zapsán již přibližně pět let, což je výrazně déle než stěžovatelem uváděná dvouletá čekací lhůta. V této souvislosti Soud také podotkl, že dopis kyrgyzského ministerstva zdravotnictví z února 2014 vůbec čekací lhůty nezmiňuje a je spíše žádostí švédským orgánům, aby pokračovaly v léčbě stěžovatele než odpovědí na dopis otce stěžovatele. Nic navíc nebrání stěžovateli využít, ač za poplatek a na přechodnou dobu, některou ze soukromých klinik za pomoci jeho rodiny z Kyrgyzstánu, se kterou je v kontaktu a která mu pomáhá, jak dokládá dopis otce stěžovatele. Stěžovatel ostatně ani nenamítal, že by tuto variantu neměl k dispozici.

Soud považoval vzhledem ke specifickým okolnostem případu (bez léčby stěžovatele může dojít k jeho úmrtí v řádu několika málo týdnů) za obzvláště důležité vyjádření žalované vlády, že švédské azylové úřady viny veškeré úsilí, pomohou stěžovateli a podpoří jej v přijetí nezbytných příprav a opatření, aby nedošlo k přerušení jeho léčby dialýzou a aby měl v Kyrgyzstánu přístup k potřebné zdravotní péči. Ačkoli je dle Soudu primárně odpovědností stěžovatele, aby s úřady spolupracoval a vykonal nezbytné kroky k zajištění své léčby v domovské zemi, závazek švédských orgánů je pro posouzení projednávané věci zvláště důležitý.

Vzhledem k výše uvedenému a k vysokému práhu, jenž relevantní judikatura Soudu ke shledání porušení článku 3 v daném kontextu vyžaduje, tj. existenci „velmi výjimečných okolností“ (*D. proti Spojenému krá-*

lovství, č. 30240/96, rozsudek ze dne 2. května 1997), Soud dospěl k názoru, že realizací vyhoštění stěžovatele do Kyrgyzstánu by nedošlo k porušení článku 3 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce De Gaetano připojil k rozsudku své nesouhlasné stanovisko, v němž se ztotožnil se společným nesouhlasným stanoviskem soudců Bonella a Spielmann a soudkyně Tulkens ve věci *N. proti Spojenému království* (cit. výše, § 5 spojeného nesouhlasného stanoviska). Byl toho názoru, že stěžovatel přesvědčivě prokázal, že má velmi nízkou šanci na bezodkladné zajištění potřebné léčby po návratu do Kyrgyzstánu. Kritizoval, že se Soud v odůvodnění opřel především o obecné domněnky a hypotézy a pominul některé konkrétní důkazy (především dopis kyrgyzského ministerstva zdravotnictví z února 2014). Švédská vláda si navíc ani nevyžádala záruky od kyrgyzských úřadů (srov. např. *Tarakhel proti Švýcarsku*, č. 29217/12, rozsudek velkého senátu ze dne 4. listopadu 2014) a namísto toho pouze přislíbila, že vyvine „veškeré úsilí“, což je za specifických okolností případu nejasná záruka, navíc vyhošťujícího státu, a nikoliv státu původu.

ČINNOST POLICIE

Rozsudek ze dne 15. ledna 2015 ve věci č. 21120/07 – *Zelenin proti Rusku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že použitím nepřiměřené síly policisty při zatýkání stěžovatele a opakovaným odmítáním zahájit trestní stíhání proti těmto policistům, přestože stěžovatel státnímu zástupci předložil dostatečně podrobný a soudržný popis událostí doložený lékařskými zprávami, došlo k porušení práva stěžovatele zaručeného článkem 3 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl jako podezřelý z prodeje heroinu zatčen v rámci tajné operace policejní protidrogové jednotky. Dle tvrzení stěžovatele byl policisty při zatýkání podroben špatnému zacházení, konkrétně měl být násilím vyvlečen z bytu na schodiště, kde měl být zbit a následně spoután. Další zranění měl utrpět, když se poté, co mu byla sejmuta pouta, aby mohl podepsat protokol o domovní prohlídce, neočekávaně rozběhl a vrazil hlavou do prosklené skříně, která se na něj zřítíla. Stěžovatel byl umístěn do cely předběžného zadržení a až následně převezen do nemocnice, kde mu bylo diagnostikováno poranění mozku. K totožným závěrům dospěl také lékař vazební věznice, kam byl později stěžovatel převezen. Zpráva tohoto lékaře navíc uvádí, že stěžovatel utrpěl i poranění na hlavě a v obličeji.

Stěžovatel se posléze obrátil na státní zastupitelství se stížností, v níž namítal špatné zacházení při zatýkání. Na základě této stížnosti bylo provedeno přípravné řízení (prověřování) postupu policistů při zatýkání. Státní zastupitelství si až více než rok poté, co mělo dojít k namítanému špatnému zacházení, vyžádalo prohlídku stěžovatele soudním znalcem za účelem zjištění původu jeho zranění. Znalec ve svém posudku nepotvrdil původně diagnostikované poranění mozku a za možnou příčinu vzniku pohmožděnin označil buď bití, nebo pád na tupý předmět. Státní zastupitelství opakovaně věc odkládalo a odmítalo zahájit trestní stíhání s tím, že svědkyně, které potvrdily stěžovatelu skutkovou verzi případu, byly nevěrohodné a že policisté použili proti stěžovateli sílu oprávněně, neboť se bránil zatčení. Tato rozhodnutí obstála také v soudním přezkumu. V mezidobí byl stěžovatel shledán vinným drogovými trestnými činy a odsouzen k šesti letům nepodmíněného trestu odnětí svobody.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

a) K hmotněprávní složce článku 3 Úmluvy

Stěžovatel tvrdil, že byl při zatýkání policisty podroben nelidskému a ponižujícímu zacházení.

Soud úvodem shrnul skutkové okolnosti případu a podotkl, že mezi stranami nebylo sporu o tom, že policisté použili proti stěžovateli sílu, že se na něj zřítla skříň poté, co do ní vrazil, a že utrpěl při zatýkání zranění. Strany se naopak neshodly co do povahy zranění a jejich původu, tedy především zda byla způsobena jednáním policistů.

Podle názoru Soudu stěžovatel předložil dostatečně podrobný a ucelený popis událostí, jakož i lékařské zprávy osvědčující, že jím utrpěná zranění mohla být způsobena bitím. Dle Soudu tedy stěžovatel dostatečně věrohodně doložil, že byl podroben jednání odporujícímu článku 3 Úmluvy.

Soud naopak konstatoval, že vláda v průběhu řízení nepředložila žádné podrobné vysvětlení legitimacy a nezbytnosti použití síly policisty při zatýkání stěžovatele, přičemž zároveň svědecké výpovědi popisující, že policisté zbili stěžovatele na schodišti před jeho bytem, byly vnitrostátními orgány odmítnuty jako nevěrohodné. Soud dále poukázal na skutečnost, že jediná prohlídka stěžovatele soudním znalcem byla provedena více než rok poté, co mělo dojít k tvrzenému špatnému zacházení. Soudní znalec tudíž nemohl s určitostí zodpovědět otázku, zda stěžovatelem utrpěná zranění mohla nebo nemohla být způsobena policisty jím popsáním způsobem.

Ačkoli Soud připustil, že alespoň některá zranění mohl stěžovatel utrpět tím, že se na něj zřítla skříň, do níž vrazil, dospěl k závěru, že ani vnitrostátní orgány v průběhu prověřování, ani vláda v řízení před Soudem neobjasnily dostatečně věrohodně původ stěžo-

vatelem utrpěných zranění. S připomenutím povinnosti vnitrostátních orgánů poskytnout dostatečné a přesvědčivé vysvětlení příčin zranění způsobených zadržované osobě (*Selmouni proti Francii*, č. 25803/94, rozsudek velkého senátu ze dne 28. července 1999, § 87) Soud konstatoval, že vláda neposkytla přesvědčivé vysvětlení legitimacy a nezbytnosti použití síly při zatýkání stěžovatele. Soud proto dospěl k závěru, že zranění, která stěžovatel utrpěl, byla – alespoň z části – následkem jednání, za něž nese odpovědnost stát.

Z tohoto důvodu a s ohledem na psychické a fyzické dopady daného zacházení na stěžovatele a jeho zdravotní stav Soud rozhodl, že násilné jednání ze strany policistů vůči stěžovateli v souhrnu překročilo hranici nelidského a ponižujícího zacházení, čímž došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy.

b) K procesní složce článku 3 Úmluvy

Stěžovatel dále namítal, že jeho hájitelné tvrzení špatného zacházení ze strany policistů nebylo účinně vyšetřeno.

Soud nejdříve podotkl, že orgány činné v trestním řízení zahájily přípravné řízení (prověřování) stěžovatelem tvrzeného špatného zacházení. Opakovaná rozhodnutí o odložení věci byla nicméně založena na nedostatečném a neúplném šetření, což vedlo k jejich nekvalitnímu rušení ze strany nadřízených orgánů. V důsledku opakovaného odmítání zahájit trestní stíhání nebylo vůbec provedeno řádné vyšetřování, v němž by byly vykonány potřebné vyšetřovací úkony, včetně výslechů, konfrontace, rekognice, prohlídek, zajištění či rekonstrukce činu. Prověřování navíc samo o sobě nemůže vést k potrestání pachatelů, neboť teprve zahájení trestního stíhání a následné vyšetřování jsou nutným předpokladem pro podání obžaloby proti podezřelému, která je poté posouzena soudem. Již samotná skutečnost, že orgány činné v trestním řízení odmítly zahájit trestní stíhání policistů co do věrohodných a hájitelných tvrzení závažného špatného zacházení, nasvědčovala podle názoru Soudu dostatečně o porušení povinnosti provést účinné vyšetřování. Toto selhání následně nebylo v rámci soudního přezkumu napraveno.

Soud proto dospěl k závěru, že opakovaným odkládáním věci a odmítáním zahájit trestní stíhání ohledně věrohodných a hájitelných tvrzení stěžovatele, že byl podroben špatnému zacházení ze strany policistů, vnitrostátní orgány porušily svou povinnost provést účinné vyšetřování plynoucí z článku 3 Úmluvy. Z tohoto důvodu již Soud nepovažoval za nezbytné zabývat se jednotlivými nedostatky předběžného řízení. Soud konečně zdůraznil, že nesplněním své povinnosti provést účinné vyšetřování stát v policistech podpořil pocit beztrestnosti; náležité vyšetření tvrzeného špatného zacházení ze strany policie či jiných obdobných orgánů je přitom zásadní pro udržení důvěry veřejnosti v respektování zásad právního státu těmito orgány a při předcházení napomáhání či tole-

rování protiprávního jednání (*Gasanov proti Moldavsku*, č. 39441/09, rozsudek ze dne 18. prosince 2012, § 50).

Rozsudek ze dne 24. února 2015 ve věci č. 30587/13 – Karaahmed proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že během demonstrace před mešitou a při následném vyšetřování incidentů, které se zde odehrály, nedokázaly vnitrostátní orgány v rozporu s článkem 9 Úmluvy nastolit spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu demonstrantů a svobodou náboženského vyznání stěžovatele ve společnosti ostatních věřících. Námitku, že jednání demonstrantů spolu s pasivitou státních orgánů znamenalo i porušení článku 3 Úmluvy, Soud odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

Před mešitou Banya Bashi v centru Sofie se v květnu 2011 střetli příznivci bulharské nacionalistické politické strany Ataka a muslimští věřící, kteří se shromáždili k pravidelné páteční modlitbě. Mešita je jedinou fungující mešitou v Sofii, má kapacitu 700 věřících a je vybavena reproduktory, které pětkrát denně svolávají muslimy k modlitbě a vysílají páteční bohoslužbu pro věřící, kteří se nevešli dovnitř a modlí se na veřejném prostranství před mešitou.

Strana Ataka zahájila kampaň proti „hluku“ z reproduktorů z mešity v roce 2006, sepsala proti nim petici a organizovala různé protestní akce – například během páteční modlitby připevnila na auta reproduktory s nahrávkou kostelních zvonů, aby přehlušila zvuky z mešity. V den incidentu se před mešitou shromáždila skupina čítající sto až sto padesát příznivců a členů strany na předem ohlášený protest proti hluku z mešity. Účastníci demonstrace byli vybaveni protimuslimskými nápisy a pokřikovali urážlivá hesla vůči muslimským věřícím. Imám prostřednictvím reproduktorů opakovaně vyzýval muslimské věřící, aby na provokace demonstrantů nereagovali.

Po zahájení bohoslužby se někteří demonstranti pokusili potlačit vysílaný záznam nainstalováním vlastních reproduktorů, čemuž se někteří shromáždění věřící pokusili zabránit. Strhla se rvačka a demonstranti začali bít věřící dřevěnými tyčemi a kovovými trubkami. Na místě byla přítomna desítka policistů ze speciální jednotky, kteří se rvačce snažili zabránit a oddělit zbylé demonstranty od prostor mešity. Demonstranti házeli kameny a vejce a pokřikovali různá urážlivá a vyhrožující hesla. Pět věřících, pět policistů a jedna členka Ataky byli zraněni. Po hodině a půl organizátoři demonstraci ukončili, na videozáznamech je však patrné, že několik demonstrantů ještě navršilo modlitební koberečky a zapálilo je, čemuž policisté nezabránili. Policie obvinila několik lidí z výtržnictví, není však známo, zda obvinění vedla k odsouzení či uložení

trestů. Státní zástupce na základě projevů nenávisti („hate speech“) vůči náboženství zahájil vyšetřování, které však dosud nebylo uzavřeno a nikdo nebyl obviněn. Představitelé Ataky se odmítli vzdát své politické imunity, a nemohli proto být vyšetřováni.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A) K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že chování demonstrantů vůči shromážděným věřícím dosáhlo intenzity nelidského zacházení, přičemž spolu s pasivitou veřejných orgánů během incidentu a při jeho vyšetřování způsobilo porušení článku 3 Úmluvy.

Soud připomněl, že článek 3 ztělesňuje nejvýznamnější chráněné hodnoty demokratické společnosti a že mučení a nelidské a ponižující zacházení je absolutně zakázáno. Nelidské zacházení musí dosáhnout určité úrovně závažnosti, aby znamenalo porušení článku 3, není však omezeno pouze na fyzické utrpení, stejný účinek může mít i utrpení psychické (*Begheluri proti Gruzii*, č. 28490/02, rozsudek ze dne 7. října 2014).

Stěžovatel v projednávané věci neutrpěl žádná fyzická zranění a namítal pouze psychickou újmu, kterou mu chování demonstrantů způsobilo. Soud uznal, že chování demonstrantů překročilo meze protestu proti hluku a jeho cílem bylo urážení a veřejné ponížení věřících, avšak nedosáhlo takové intenzity, že by mohlo vyvolat pocity tísně, strachu či ponížení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Navíc se jednalo o jednorázovou akci omezeného trvání.

Soud proto odmítl námitku porušení zákazu nelidského zacházení, a to samostatně i ve spojení se zákazem diskriminace ve smyslu článku 14 Úmluvy, jako nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

B) K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 9 ÚMLUVY

Stěžovatel dále namítal, že neschopnost vnitrostátních orgánů poskytnout mu přiměřenou ochranu proti demonstrantům a účinně vyšetřit předmětné události vedla k porušení jeho práva na svobodu náboženského vyznání ve smyslu článku 9 Úmluvy.

Soud shledal, že v projednávané věci jde o střet dvou základních práv – práva členů a příznivců Ataky na svobodu projevu a pokojné shromáždění a práva stěžovatele a ostatních věřících pokojně projevat své náboženské vyznání prováděním náboženských úkonů. Ani jedno z těchto práv není absolutní a obě mohou být omezena v rámci ochrany práv druhých. Mezi chráněnými právy neexistuje hierarchie a zaslouží si stejný respekt. Musí být proto vzájemně vyvážená způsobem, který zachovává jejich význam v pluralitní, tolerantní a otevřené společnosti. Při hledání spravedlivé rovnováhy musí být přihlédnuto ke konkrétním okolnostem věci (*Hachette Filipacchi Associés proti Francii*, č. 71111/01, rozsudek ze dne 14. června 2007).

Soud konstatoval, že stanovisko strany Ataka vůči muslimům i turecké menšině v Bulharsku je všeobecně známé. Příslušné orgány tak mohly a měly předvídat reálnou možnost střetů a výtržností při plánované demonstraci v blízkosti mešity. Měly proto přijmout dostatečná preventivní opatření, např. určit oblast v bezpečné vzdálenosti od věřících, kde se demonstrace mohla konat, a rozmístit na místě takové množství policistů, aby bylo možné demonstraci této velikosti a povahy bezpečně zvládnout. Příslušné orgány však nepřijaly žádná opatření, a to až do okamžiku, kdy demonstrace vypukla. Příslušné orgány tedy předem žádným způsobem nezvažovaly, jak zajistit, aby obě skupiny mohly rovnocenně vykonat svá práva.

Soud zhodnotil, že ihned po začátku demonstrace bylo zjevné, že demonstranti neměli v úmyslu pokojně protestovat proti hluku, nýbrž vyjádřit svůj nesouhlas s islámskou vírou a narušit modlitby věřících. Přítomní policisté měli zajistit, aby obě strany respektovaly navzájem svá práva, avšak jejich nečinnost a odložení zákroku po propuknutí násilí přispěla k tomu, že demonstranti vykonávali nerušeně svá práva, zatímco věřící nemohli pokračovat ve svých modlitbách. Pokud by policisté udrželi protestující na místě, na němž bylo shromáždění ohlášeno (v parku za mešitou), nedošlo by ani k narušení modliteb, ani k násilným střetům mezi oběma skupinami.

Počet policistů na místě byl však zjevně nepřiměřeně malý. Protestující tak mohli bez obtíží proniknout do areálu mešity a na závěr celého incidentu navržit modlitební koberečky a zapálit je, proti čemuž policie nijak nezakročila.

Ve vztahu k reakci příslušných orgánů na celou událost Soud kvitoval, že vláda i prezident činy demonstrantů odsoudili a prohlásili, že se incident nebude opakovat a bude náležitě vyšetřen. Relevantní zákonná ustanovení skutečně poskytovala možnost takové činy potrestat. Sedm osob nakonec také bylo obviněno, avšak toliko z důvodů fyzického násilí, a nikoli kvůli porušení svobody náboženského vyznání. Těmito činy se sice zabývalo státní zastupitelství, avšak ani po čtyřech letech nebylo vyšetřování skončeno a nikdo nebyl obviněn ani z těch nejkřiklavějších incidentů, jakým bylo spálení modlitebních kobereček, přestože existovaly četné důkazy a videonahrávky.

Soud tak s ohledem na výše řečené uzavřel, že vnitrostátní orgány nedokázaly nalézt spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími právy na svobodu projevu demonstrantů a na svobodu náboženského vyznání stěžovatele, přičemž následně na předmětnou událost řádně nereagovaly. Porušily tak své pozitivní závazky plynoucí z článku 9 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 5. února 2015 ve věci č. 22251/08 – Bochan proti Ukrajině (č. 2)

Velký senát Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že článek 6 Úmluvy je použitelný na řízení o „mimořádném dovolání“ před nejvyšším soudem, ve kterém se stěžovatelka domáhala obnovy vnitrostátního občanskoprávního řízení po odsuzujícím rozsudku Soudu v její věci. Soud následně shledal porušení práva stěžovatelky na spravedlivý proces ve smyslu článku 6 Úmluvy, jelikož nejvyšší soud v daném řízení hrubě zkreslil závěry vyplývající z prvního rozsudku Soudu.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka vedla v letech 1997–2002 řízení před vnitrostátními soudy, v němž se domáhala určení vlastnického práva k pozemku a části nemovitosti na něm stojící.

V roce 2001 podala stížnost k Soudu, v níž namítala, že toto vnitrostátní řízení nebylo spravedlivé. V roce 2007 Soud shledal porušení článku 6 Úmluvy, jelikož vnitrostátní řízení nedostalo zárukám nezávislosti a nestrannosti soudu, právní jistoty a požadavku na řádné odůvodnění rozhodnutí (*Bochan proti Ukrajině*, č. 7577/02, rozsudek ze dne 3. května 2007).

Na základě uvedeného rozsudku Soudu stěžovatelka v červnu 2007 podala k nejvyššímu soudu „dovolání ve světle mimořádných okolností“, v němž se domáhala zrušení původních rozhodnutí vnitrostátních soudů a určení jejího vlastnického práva k pozemku a nemovitosti v plném rozsahu. V březnu 2008 nejvyšší soud její „mimořádné dovolání“ zamítl s tím, že napadená rozhodnutí vnitrostátních soudů nevykazovala vady a byla náležitě odůvodněna.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatelka zejména namítala porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy, když nejvyšší soud zamítl její „mimořádné dovolání“, aniž by zohlednil závěry vyplývající z prvního rozsudku Soudu z května 2007.

A. K PŘIJATELNOSTI STÍŽNOSTI

a) *K otázce, zda článek 46 Úmluvy nebrání Soudu zabývat se stížnostními námitkami v předkládané věci*

Soud považoval předně za nezbytné vyjasnit, zda vzhledem k Úmluvou rozděleným pravomocem mezi Soud a Výbor ministrů, pokud jde o dohled nad výkonem rozsudků Soudu, nebrání článek 46 Úmluvy tomu, aby se Soud námitkami stěžovatelky zabýval.

Konstatoval, že otázka, zda smluvní strana Úmluvy dostala svým závazkům vyplývajícím z rozsudku Soudu, nespadá do jeho pravomoci, ledaže je taková otázka vznesena v rámci řízení o přezkoumání povinnosti řídit se jeho konečným rozsudkem ve smyslu čl. 46 odst. 4 a 5 Úmluvy [*The United Macedonian Organi-*

sation Ilinden – PIRIN a ostatní proti Bulharsku (č. 2), č. 41561/07 a 20972/08, rozsudek ze dne 18. října 2011, § 56].

Soud dále připomněl, že na základě čl. 46 odst. 2 Úmluvy jsou pravomoci dohlížet na výkon rozsudků Soudu a zhodnotit opatření přijatá smluvními stranami k tomuto účelu svěřeny Výboru ministrů. To nicméně neznamená, že by bylo Soudu zamezeno posoudit novou stížnost vycházející z opatření přijatých smluvní stranou k výkonu rozsudku, pokud by taková stížnost obsahovala nové otázky nerozhodnuté v prvním rozsudku Soudu [*Verein gegen Tierfabriken Schweiz (VgT) proti Švýcarsku* (č. 2), č. 32772/02, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2009, § 61–63]. Pro další relevantní obecné zásady k dané problematice Soud odkázal na věc *Egmez proti Kypru* (č. 12214/07, rozhodnutí ze dne 18. září 2012, § 48–56).

K projednávání věci Soud uvedl, že některé námitky stěžovatelky mohou být chápány jako námitky týkající se údajného nedostatečného výkonu prvního rozsudku Soudu z května 2007. Námitky ohledně výkonu rozsudku, resp. nápravy shledaného porušení Úmluvy však spadají mimo věcnou příslušnost Soudu. Proto tyto námitky stěžovatelky Soud prohlásil za nepřijatelné pro neslučitelnost *ratione materiae* s Úmluvou.

Stěžovatelka nicméně vznesla další námitky, které se již vztahovaly přímo k průběhu řízení o „mimořádném dovolání“ před nejvyšším soudem po prvním rozsudku Soudu. Tyto námitky se netýkaly samotného výsledku tohoto řízení ani účinnosti výkonu rozsudku Soudu vnitrostátními soudy. Jednalo se dle Soudu o situaci odlišnou od té, jež byla zkoumána Soudem v jeho prvním rozsudku. Jelikož námitky obsahovaly nové otázky nerozhodnuté v prvním rozsudku Soudu, tj. otázky ohledně spravedlivosti řízení před nejvyšším soudem, článek 46 Úmluvy posouzení těchto námitek nebránil.

b) *K otázce slučitelnosti stížnostních námitek stěžovatelky ratione materiae s čl. 6 odst. 1 Úmluvy*

Soud se v této části zabýval otázkou, zda je článek 6 Úmluvy použitelný na řízení o „mimořádném dovolání“ před nejvyšším soudem.

Ačkoliv čl. 6 odst. 1 není zpravidla použitelný na mimořádné opravné prostředky sloužící k obnově pravomocně skončených soudních řízení, povaha, rozsah a zvláštní znaky takových řízení v konkrétním právním systému nicméně mohou odůvodnit výjimku z tohoto pravidla.

Soud zopakoval, že vnitrostátní právní rámec nabízel stěžovatelce prostředek nápravy ve formě soudního přezkumu její občanskoprávní věci nejvyšším soudem ve světle závěrů Soudu, dle nichž původní rozhodnutí vnitrostátních soudů trpěla vadami. Na řízení o „mimořádném dovolání“ je tak dle Soudu možné nahlížet jako na „prodloužení“ původního pravomocně skončeného občanskoprávního řízení, vycházející z kasač-

ního řízení zakotveného v ukrajinském právním řádu. Ačkoliv zvláštnosti tohoto kasačního typu řízení by mohly mít vliv na způsob, jakým jsou procesní záruky na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy uplatňovány, byl Soud toho názoru, že tyto záruky mají být na dané řízení použity shodně jako na kasační řízení v občanskoprávních věcech obecně.

Tento závěr odvozený z platné vnitrostátní právní úpravy byl z hlediska konkrétních okolností případu podepřen rozsahem a povahou řízení vedeného před nejvyšším soudem ve věci stěžovatelky. Nejvyšší soud přezkoumal relevantní spisový materiál a rozhodnutí vnitrostátních soudů v původním řízení ve věci stěžovatelky, a to ve světle jejích nových podání založených zejména na prvním rozsudku Soudu z roku 2007, a neshledal důvod pro jejich zrušení či změnu. Ačkoliv by se mohlo jevit, že řízení o dovolání stěžovatelky před nejvyšším soudem z roku 2002 je obdobné zkoumanému řízení o „mimořádném dovolání“ z roku 2008, dle Soudu je zásadní odlišnost třeba spatřovat v tom, že druhé řízení bylo vedeno a rozhodováno nejvyšším soudem ve světle nových důvodů patrných z prvního rozsudku Soudu.

Proto s ohledem jak na relevantní ustanovení ukrajinské právní úpravy, tak na povahu a rozsah řízení o „mimořádném dovolání“ vedeného před nejvyšším soudem ve věci stěžovatelky byl Soud toho názoru, že dané řízení bylo rozhodující pro určení občanských práv a závazků stěžovatelky. Relevantní záruky na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy tak byly na dané řízení použitelné.

B. K ODŮVODNĚNOSTI STÍŽNOSTI

Soud v prvé řadě připomněl, že není soudem čtvrté instance, a jeho úkolem na poli čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy není přehodnocovat rozhodnutí vnitrostátních soudů, pokud jejich závěry nejsou svévolné nebo zjevně nerozumné (*Khamidov proti Rusku*, č. 72118/01, rozsudek ze dne 15. listopadu 2007, § 170).

Soud shledal, že nejvyšší soud ve věci stěžovatelky hrubě zkreslil závěry prvního rozsudku Soudu. Nejvyšší soud totiž uvedl, že dle rozsudku Soudu byla původní rozhodnutí vnitrostátních soudů zákonná a odůvodněná, přičemž Soud přiznal stěžovatelce spravedlivé zadostiučinění za porušení práva na přiměřenou délku řízení. Tato námitka byla ve skutečnosti Soudem prohlášena za zjevně neopodstatněnou. Tvzení nejvyššího soudu tak byla zjevně nesprávná. Soud dále uvedl, že takové odůvodnění rozhodnutí nejvyššího soudu nepředstavuje pouhý rozdílný jazykový výklad právního textu, nýbrž „zjevnou svévoli“, resp. „odepření spravedlnosti“, jelikož zkreslené shrnutí prvního rozsudku Soudu mělo za následek zmaření snahy stěžovatelky domoci se přezkumu svého tvrzeného vlastnického nároku ve světle prvního rozsudku Soudu v rámci dostupného „mimořádného dovolání“ zakotveného ve vnitrostátním právním řádu.

Dané řízení tak nedostalo požadavkům spravedlivého procesu a došlo tak k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Yudkivska a soudce Lemmens ve svém společném souhlasném stanovisku uvedli, že by si otázka použitelnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy na dané řízení před nejvyšším soudem zasloužila poněkud širší odůvodnění. Také by upřednostňovali obecně výrazně širší použitelnost čl. 6 odst. 1 Úmluvy v občanskoprávních věcech.

Soudce Wojtyczek měl ve svém souhlasném stanovisku určité pochybnosti o odůvodnění tohoto rozsudku Soudu mimo jiné v části týkající se použitelnosti článku 6 Úmluvy na řízení o „mimořádném dovolání“. Porovnával judikaturu Soudu zabývající se jednotlivými typy mimořádných opravných prostředků a tával se, zda je vhodné v judikatuře Soudu rozlišovat mezi kasačním řízením, na které je článek 6 použitelný, a řízením o návrhu na obnovu řízení, na které použitelný není. Vzhledem k podobě mezi oběma typy řízení se přiklání k názoru, že článek 6 Úmluvy by měl být použitelný na veškeré mimořádné opravné prostředky.

ODPOSLECHY

Rozsudek ze dne 15. ledna 2015 ve věci č. 68955/11 – *Dragojević proti Chorvatsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že ustanovení chorvatského trestního zákoníku o odposleších nebyla dostatečně jasná, pokud jde o rozsah a způsob výkonu uvážení soudů, čímž v praxi nezajišťovala dostatečné záruky proti zneužití. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy. Soud dále rozhodl, že skutečnost, že soudce, který rozhodoval o vazbě stěžovatele, rozhodoval též o jeho trestním obvinění, neznamená porušení zásady neustrannosti soudu zakotvené v článku 6 Úmluvy. K porušení článku 6 Úmluvy nedošlo ani z důvodu použití záznamů z odposlechlů jako důkazů v trestním řízení proti stěžovateli.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel, který se živil jako námořník, byl podezřelý z obchodování s drogami. Z toho důvodu vnitrostátní soud povolil odposlech jeho telefonních hovorů. Povolení k odposlechu stěžovatele bylo soudem následně třikrát prodlouženo. Odůvodnění všech těchto rozhodnutí byla téměř totožná, obsahovala pouze odkaz na zákonný důvod pro povolení odposlechlů, bez podrobnější analýzy případu.

Stěžovatel byl na základě podezření z obchodování s drogami zadržen a vzat do vazby, kde setrval po celou dobu trestního řízení. Vazba stěžovatele byla čtyřikrát prodloužena. O prodloužení vazby rozhodoval

senát, jehož členem byl ve třech případech soudce Z. Č. Tento soudce poté požádal o své vyloučení z rozhodování o trestním obvinění stěžovatele, protože se domníval, že jeho zapojení při rozhodování o vazbě stěžovatele by mohlo vyvolat pochybnosti o jeho neustrannosti. Předseda soudu požádal nejvyšší soud, aby případ přidělil jinému soudu. Nejvyšší soud však jeho žádost zamítl a soudce Z. č. nakonec ve věci stěžovatele rozhodoval.

Stěžovatel požadoval, aby byly důkazy zajištěné odposlechem vyloučeny ze spisu jako nezákonně získané, protože jejich povolení nebylo náležitě odůvodněno. Vnitrostátní soud jeho požadavek odmítl jako nepodstatný. Stěžovatel byl uznán vinným z trestných činů obchodování s drogami a praní špinavých peněz, a to na základě tvrzení jeho spoluobžalovaného, výpovědi svědků a mnoha dalších důkazů, včetně záznamů telefonních odposlechlů. Stěžovatel podal proti rozsudku neúspěšně opravné prostředky, včetně ústavní stížnosti.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že odposlech jeho telefonní linky byl nezákonný, protože soud při jeho povolování a prodloužování nepostupoval v souladu s trestním řádem, který vyžaduje, aby soudce prověřil a odůvodnil, zda je odposlech v daném případě nezbytný a opodstatněný.

Soud poznamenal, že není sporu o tom, že odposloucháváním stěžovatele došlo k zásahu do jeho práv chráněných článkem 8 Úmluvy. Tento zásah měl určitý základ ve vnitrostátním právu (*Kruslin proti Francii*, č. 11801/85, rozsudek ze dne 24. dubna 1990, § 35–36), hlavní otázkou však bylo, zda vnitrostátní právo tak, jak jej použily soudy, poskytovalo dostatečné záruky proti možnému zneužití (srov. *Malone proti Spojenému království*, č. 8691/79, rozsudek ze dne 2. srpna 1984, § 70; *Kopp proti Švýcarsku*, č. 23224/94, rozsudek ze dne 25. března 1998, §§ 66–75).

Soud připomněl, že povolení odposlechlů předem orgánem, který ověřuje, zda jsou v konkrétním případě důvody pro podezření dané osoby a zda by vyšetřování nemohlo být provedeno jiným způsobem, je důležitou zárukou toho, že odposlechy nebudou povolovány nahodile a bez uvážení (viz *Klass a ostatní proti Německu*, č. 5029/71, rozsudek ze dne 6. září 1978, § 51). Chorvatský právní řád stanoví, že odposlechy nařizuje soudce na návrh státního zástupce. Může tak učinit jen v případě, že je pravděpodobné, že daná osoba spáchala některý z trestných činů vyjmenovaných v trestním řádu. Zároveň musí být splněna podmínka, že vyšetřování tohoto trestného činu je nemožné či extrémně obtížné uskutečnit jinými prostředky. Soudní příkaz musí být písemný a obsahovat mimo identifikace dotčené osoby, stanovení doby od-

poslechů a jejich rozsahu i popis konkrétních skutečností, které použití odposlechů odůvodňují. Soud si též povšiml, že ústavní soud ve své judikatuře zdůraznil, že jen podrobně odůvodněný soudní příkaz k odposlechům je v souladu s trestním řádem.

V projednávané věci však vnitrostátní soud ve všech rozhodnutích odůvodnil odposlech stěžovatele pouze odkazem na žádost státního zástupce a na zákonné ustanovení, že „vyšetřování nemohlo být provedeno jinými prostředky“. Zmíněná odůvodnění neobsahovala žádné podrobnosti nebo konkrétní skutečnosti, které by vedly k závěru, že stěžovatel pravděpodobně spáchal určitý trestný čin a že vyšetřování nebylo možné provést jiným, méně do práv zasahujícím způsobem. Tento postup, který zjevně nevyhovoval požadavkům chorvatského trestního řádu, byl přesto posvěcen nejvyšším soudem i ústavním soudem s tím, že nedostatek odůvodnění příkazu k odposlechům může být zhojen pozdějším odůvodněním jejich použití.

Dle Soudu však možnost zpětného odůvodnění, které vnitrostátní soudy navzdory znění trestního řádu umožnily, neposkytuje adekvátní a dostatečné záruky proti zneužití a naopak otevírá dveře svévoli. Je tomu tak zejména tam, kde možnost následně se bránit proti odposlechům je omezena toliko na trestní řízení. V něm totiž soudy posuzují jen otázku, zda lze odposlechy připustit jako důkazní prostředky, nikoli otázku, zda odposlechy nedošlo k porušení práva na respektování soukromí; trestní soudy stejně tak nemohou za toto porušení poškozené osobě přiznat adekvátní náhradu. V projednávané věci stěžovatel neměl k dispozici ani jiné následné řízení, např. návrh na vydání deklaratorního rozsudku či žalobu na náhradu škody.

Soud proto uzavřel, že vnitrostátní právo tak, jak jej vyložily a použily vnitrostátní soudy, nebylo dostatečně jasné co do rozsahu a výkonu uvážení soudů rozhodujících o odposleších, a neposkytovalo tak v praxi dostatečné záruky proti možnému zneužití. Zásah do stěžovatelových práv tak nebyl zákonný ani nezbytný v demokratické společnosti, čímž došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

B. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 6 ODS. 1 ÚMLUVY

a) Neustrannost soudů

Stěžovatel dále namítal, že bylo porušeno jeho právo na spravedlivý proces tím, že o jeho vazbě i vině rozhodoval stejný soudce, který proto nebyl dostatečně neustranný. Soud připomněl, že při hodnocení neustrannosti soudce podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy jsou důležitá dvě hlediska – subjektivní a objektivní. Subjektivním se rozumí osobní přesvědčení soudce vzhledem k dané kauze, objektivním existence zjistitelných skutečností, které by naznačovaly pochybnosti o neustrannosti soudce (např. *Padovani proti Itálii*, č. 13396/87, rozsudek ze dne 26. února 1993, § 26). Soud se ve většině případů soustředí na objektivní hledisko, ačkoli

mezi objektivní a subjektivní neustranností neexistuje nepropustná hranice (*Kyprianou proti Kypru*, č. 73797/01, rozsudek velkého senátu ze dne 15. prosince 2005, § 119). Soud dále připomněl, že soudce při rozhodování o vazbě hodnotí dostupné informace, aby zjistil, zda existují důvody pro podezření vůči obžalovanému. Naopak při rozhodování o vině musí soudce zhodnotit, zda nashromážděné důkazy dostačují pro to, aby byl obžalovaný uznán vinným. Podezření a formální shledání viny nemohou být považovány za totožné (*Jasiński proti Polsku*, č. 30865/96, rozsudek ze dne 20. prosince 2005, § 55).

Soud připomněl, že v projednávané věci soudce Z. Č. ve své žádosti neuvedl žádný zvláštní důvod pro své vyloučení z rozhodování ve věci stěžovatele. Soud proto shledal, že samotná skutečnost, že soudce Z. č. byl i členem soudního senátu, který prodlužoval vazbu stěžovatele, nezakládá nedostatek jeho neustrannosti ve smyslu Úmluvy, byť celá situace mohla u stěžovatele budít určité obavy a pochybnosti. K porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy proto nedošlo.

b) Použití nezákonných odposlechů jako důkaz v trestním řízení

Stěžovatel dále namítal, že došlo k porušení jeho práva na spravedlivý proces použitím nezákonně získaných telefonních odposlechů jako důkazů v trestním řízení.

Soud připomněl, že článek 6 Úmluvy nestanoví žádná pravidla pro přijatelnost důkazů; tato oblast tedy podléhá především vnitrostátní úpravě (*Schenk proti Švýcarsku*, č. 10862/84 rozsudek ze dne 12. července 1988, § 45–46). Úkolem Soudu není rozhodnout, jaký důkazní prostředek měl být prohlášen za přípustný, ale zda trestní řízení jako celek bylo spravedlivé. Důležité v tomto ohledu zejména je, zda byla respektována práva obhajoby, tedy zda stěžovatel měl možnost zpochybnit autenticitu odposlechu a brojit proti jeho použití. Zohlednit je třeba i to, zda okolnosti, za kterých byl takový důkaz získán, zpochybňují jeho věrohodnost či přesnost. Soud v minulosti mnohokrát dospěl k závěru, že ačkoli odposlechy nebyly provedeny v souladu se zákonem ve smyslu článku 8 Úmluvy, připuštění takto získaného důkazu nebylo porušením práva na spravedlivý proces (*Khan proti Spojenému království*, č. 35394/97, rozsudek ze dne 12. května 2000; *P. G. a J. H. proti Spojenému království*, č. 44787/98, rozsudek ze dne 25. září 2001; *Bykov proti Rusku*, č. 4378/02, rozsudek velkého senátu ze dne 10. března 2009).

V projednávané věci stěžovatel nezpochybňoval věrohodnost odposlechů. Navíc měl účinnou možnost zpochybnit jejich autenticitu a brojit proti jejich použití, a to jak před soudem prvního stupně, tak před odvolacím soudem i před ústavním soudem. Všechny soudy se této námitce stěžovatele věnovaly a svá rozhodnutí odůvodnily. Záznamy odposlechů navíc byly jen jedním z mnoha důkazů, na jejichž základě byl

stěžovatel odsouzen. Stěžovatelova práva obhajoby tak dle Soudu byla náležitě respektována, a k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy tedy nedošlo.

Rozsudek ze dne 3. února 2015 ve věci č. 31081/05 – Pruteanu proti Rumunsku

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně rozhodl, že došlo k porušení práva stěžovatele na respektování soukromého života a korespondence chráněného článkem 8 Úmluvy, jelikož stěžovatel, advokát, neměl k dispozici žádný prostředek nápravy, jehož prostřednictvím by mohl svým jménem zpochybňovat zákonnost, nezbytnost a přiměřenost zásahu do svých práv, ke kterému došlo porušením záznamu odposlechů telefonické komunikace mezi ním a jeho klientkou, jejíž telefon byl odposloucháván, a jejich následným použitím v trestním řízení proti třetím osobám.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel působí jako advokát. V roce 2004 se ujal zastupování osoby vyšetřované pro hospodářskou trestnou činnost a později i obhajoby jejich dvou společníků, kteří byli ze stejné činnosti obžalováni. V rámci trestního řízení byly nařízeny odposlechy telefonických linek těchto osob. Při tom byly několikrát nahrány a přepsány i rozhovory první klientky se stěžovatelem, jenž byl v záznamech označen jménem, povoláním a číslem mobilního telefonu. Nahrávky byly později rozhodnutím soudu poskytnuty pro potřeby trestního stíhání zmíněných dvou společníků. Opravný prostředek, který stěžovatel proti tomuto rozhodnutí vlastním jménem podal, odvolací soud odmítl pro nepřípustnost. Obžalovaní byli odsouzeni za trestný čin podvodu, přičemž výše zmíněné nahrávky byly zařazeny mezi důkazy, o které se obžaloba opírala.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal porušení svého práva na respektování soukromého života a korespondence, k němuž mělo dojít odposlechem jeho telefonických rozhovorů s klientkou a nemožností napadnout jejich protiprávnost a požadovat zničení souvisejících nahrávek.

Soud úvodem konstatoval, že došlo k zásahu do stěžovatelových práv chráněných článkem 8 Úmluvy, jelikož v této souvislosti je nerozhodné, že odposlouchávána byla telefonní linka jeho klientky, a nikoli jeho vlastní. Soud nepovažoval za nezbytné se zabývat tím, zda k namítanému zásahu došlo na základě zákona, jelikož dospěl k závěru, že zásah nebyl nezbytný v demokratické společnosti. V tomto kontextu připomněl, že bez ohledu na mechanismus sledování osob se musí přesvědčit o existenci odpovídajících a dostatečných záruk proti zneužití. Toto posouzení mezi jiným závisí na typu vnitrostátních opravných prostředků, zejména zda příslušná kontrola nařízení a

průběhu odposlechů dokáže omezit zásah na nezbytnou míru (*Klass a ostatní proti Německu*, č. 5029/71, rozsudek pléna ze dne 6. září 1978, § 50 a násl.). Dotčená osoba musí mít v každém případě k dispozici prostředek „účinné kontroly“ odposlechů, a to i když sama není účastníkem trestního řízení, v jehož rámci byly odposlechy nařízeny a pořízeny (*mutatis mutandis, Matheron proti Francii*, č. 57752/00, rozsudek ze dne 29. března 2005, § 36).

Soud poznamenal, že v projednávané věci byl příkaz k odposlechům vydán soudem. Týkal se nicméně stěžovatelovy klientky, nikoli jeho samotného. Nelze tedy tvrdit, že nezbytnost opatření byla ve vztahu ke stěžovateli dopředu zkoumána. Soud dále připomněl, že ve své judikatuře opakovaně odmítl argument, že zákonnost a soulad příkazů k odposlechům s článkem 8 Úmluvy vyplývá ze samotné skutečnosti, že byly vydány soudcem, což by zásadně vyloučilo jakýkoli opravný prostředek ze strany dotčených osob (*mutatis mutandis, Matheron proti Francii*, cit. výše, § 40).

Ve světle uvedeného Soud proto zkoumal, zda měl stěžovatel *a posteriori* k dispozici opravný prostředek, pomocí něhož by mohl uplatnit své námitky proti sporným nahrávkám. Vnitrostátní právo v rozhodné době upravovalo tzv. certifikační řízení, v němž byly nahrávky posuzovány a bylo rozhodováno o jejich zařazení do trestního spisu. Stěžovatel však v takovém řízení neměl postavení účastníka a nemohl vystupovat vlastním jménem. Nemohl tedy uplatnit své námitky vůči zákonnosti a nezbytnosti nahrávek ani požadovat vyvážení zájmů výkonu spravedlnosti a jeho práva na respektování soukromého života a korespondence.

Soud dále odmítl, že stěžovatel mohl uplatnit námitky v trestním řízení proti společníkům jeho klientky, neboť podle trestního řádu nebyl účastníkem řízení, když obžalované toliko zastupoval, ani třetí osobou, jejíž práva by mohla být porušena úkonem soudu v daném trestním řízení. Obžalovaní sice mohli zákonnost nahrávek v rámci trestního řízení proti nim namítnout, stěžovatel však toto právo neměl, a jeho vyhlídky byly proto přinejmenším nejisté (obdobně *Société Canal Plus a ostatní proti Francii*, č. 29408/08, rozsudek ze dne 21. prosince 2010, § 40).

K možnosti dosáhnout odškodnění cestou občanskoprávní žaloby Soud konstatoval, že mu nebyl předložen žádný příklad rozhodovací praxe vnitrostátních soudů, který by dokládal účinnost tohoto prostředku (*Rachevi proti Bulharsku*, č. 47877/99, rozsudek ze dne 23. září 2004, § 64). Občanskoprávní prostředek kompenzační povahy však zejména ze své povahy nemůže zajistit účinnou kontrolu zákonnosti sporných nahrávek a vést k jejich případnému zničení, což byl cíl sledovaný stěžovatelem. Nejedná se tedy o „účinnou kontrolu“ ve smyslu článku 8 Úmluvy (*mutatis mutandis, Xavier Da Silveira proti Francii*, č. 43757/05, rozsudek ze dne 21. ledna 2010, § 48).

Soud proto rozhodl, že namítaný zásah do stěžovatelových práv byl ve vztahu ke sledovanému cíli nepřiměřený, jelikož stěžovatel neměl možnost „účinné kontroly“ schopné omezit zásah na míru v demokratické společnosti nezbytnou. Došlo proto k porušení článku 8 Úmluvy.

OMEZENÍ PODNIKÁNÍ

Rozsudek ze dne 13. ledna 2015 ve věci č. 65681/13 – Vékony proti Maďarsku

Senát druhé sekce Soudu dospěl k jednomyslnému závěru, že přijetím zákonné úpravy, která vedla k automatickému zrušení stěžovatelovy licence na prodej tabákových výrobků a jejímu neobnovení, došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel téměř 20 let prodával ve svém obchodu s potravinami tabákové výrobky, a to na základě licence své matky (sám stěžovatel byl držitelem oprávnění k prodeji spotřebního zboží), přičemž prodej těchto výrobků tvořil třetinu jeho příjmu. V roce 2012 byl přijat zákon upravující prodej tabákových výrobků, který měl za cíl omezit kouření mladistvých. V důsledku této úpravy se prodej tabáku stal státním monopolem, kdy maloobchodním prodejcům byly udělovány licence ve veřejné soutěži. Předchozí držitelé tabákových licencí nebyli v soutěži nijak zvýhodněni. Stěžovatelově žádosti o udělení licence nebylo v dubnu 2013 vyhověno. Rozhodnutí neobsahovalo žádné odůvodnění a nebylo možné proti němu podat opravný prostředek. Stěžovatel byl povinen ukončit prodej tabákových výrobků v červenci 2013. Prodej ostatního zboží nebyl pro stěžovatele nadále výdělečný, což nakonec vedlo k ukončení jeho podnikání.

V lednu 2014 ústavní soud obdobné stížnosti odmítl pro zjevnou neopodstatněnost.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 1 PROTOKOLU Č. 1

Úvodem Soud poznamenal, že přestože formálně byla držitelem tabákové licence stěžovatelova matka, licence přispívala k prospěchu rodinného podniku. Stěžovatel byl navíc držitelem licence k prodeji spotřebního zboží. Nenabytí nové tabákové licence tak představuje dostatečnou vazbu mezi ním a újmou vzniklou z namítaného porušení Úmluvy. Stížnost proto je slučitelná *ratione personae* s Úmluvou.

Soud dále uvedl, že předchozí licenci, která zabezpečovala důležitou část stěžovatelova příjmu, je třeba považovat za majetek ve smyslu článku 1 Protokolu č. 1, a její odnětí tak představuje zásah do stěžovatelova práva na ochranu majetku. Zrušení a neobnovení stěžovatelova tabákové licence dle Soudu představuje

opatření upravující užívání majetku, na které dopadá druhý odstavec článku 1 Protokolu č. 1.

Soud též připomněl, že spravedlivá rovnováha mezi obecným zájmem společnosti a ochranou práv jednotlivce je narušena, pakliže dotčená osoba musí nést individuální nadměrné břemeno (*Rosenzweig a Bonded Warehouses Ltd. proti Polsku*, č. 51728/99, rozsudek ze dne 28. července 2005, § 49). V projednávané věci mělo namítané opatření pro stěžovatele závažné ekonomické důsledky. Soudu přitom vyzdvihl, že mezi přijetím dotčeného zákona a datem pro ukončení prodeje tabákových výrobků uplynulo pouze 10 měsíců a pouhé 3 měsíce dělily informování stěžovatele o neudělení nové licence a povinností ukončit prodej. S ohledem na skutečnost, že stěžovatel předtím tabákové výrobky prodával po dobu 20 let, jsou dle Soudu tyto lhůty nepřiměřeně krátké, aby stěžovatel mohl přijmout potřebná opatření a zajistit si jiný druh obživy. Soud navíc již dříve konstatoval, že řízení dotýkající se obnovy či zneplatnění licencí, která jsou svévolná, diskriminační, nepřiměřeně tvrdá či bez možnosti podat opravný prostředek, porušují článek 1 Protokolu č. 1 (*Microintelect OOD proti Bulharsku*, č. 34129/03, rozsudek ze dne 4. března 2014, § 38–50; a *Tre Traktörer AB proti Švédsku*, č. 10873/84, rozsudek ze dne 7. července 1989, § 53).

V projednávané věci řízení o přiznání nové licence postrádalo základní míru transparentnosti, rozhodnutí nebylo odůvodněné a navíc nebyl k dispozici žádný opravný prostředek, např. v podobě soudního přezkumu. Stěžovatel nadto pozbyl licenci bez jakékoli náhrady či jiného zmírňujícího opatření ze strany státu zohledňujícího situaci osob, které dosud oprávněně prodávaly tabákové výrobky, např. v podobě otevření prvního kola soutěžního řízení jen pro dosavadní držitele licencí. Tyto skutečnosti spolu s nepřiměřeně krátkou dobou, která zbývala mezi oznámením o neudělení licence a povinností ukončit prodej, Soud dovedly k závěru, že stěžovatel musel nést nadměrné individuální břemeno, čímž došlo k porušení článku 1 Protokolu č. 1.

III. Oddělené stanovisko

Ve svém souhlasném stanovisku soudci Spano a Kjølbrotto považovali za klíčové, že stěžovatel měl příliš krátký čas k tomu, aby se přizpůsobil nové situaci, že rozhodnutí o neudělení licence nebylo odůvodněné a že neměl k dispozici žádný opravný prostředek. Nesouhlasili však s hodnocením většiny, že celý proces udělování licencí byl na hranici svévole. Ve spojitosti s náhradou majetkové škody pak soudci zdůraznili, že částka, kterou Soud stěžovateli přiznal, má za cíl nahradit mu ztrátu příjmu z prodeje tabákových produktů po přechodnou dobu, kterou lze považovat za přiměřenou, a poskytnout mu tak dostatečný čas k tomu, aby se přizpůsobil nové situaci.

OMEZOVACÍ PROSTŘEDKY A NEDOBROVOLNÁ HOSPITALIZACE

Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci č. 75450/12 – M. S. proti Chorvatsku (č. 2)

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že způsob a průběh použití omezovacího prostředku (kurtování) během nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky v psychiatrické léčebně představovaly nelidské a ponižující zacházení, čímž došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy. Došlo též k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy, jelikož tato událost nebyla účinně vyšetřena orgány činnými v trestním řízení. Konečně došlo i k porušení čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy, jelikož řízení o přezkoumání zákonnosti nedobrovolné hospitalizace stěžovatelky nebylo kontradiktorní, stěžovatelka v něm nebyla slyšena a její právní zastoupení nebylo účinné, na což soudy adekvátně nereagovaly.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka si několik let stěžovala na bolesti zad a další zdravotní potíže, se kterými navštěvovala svého lékaře. Ten ji v říjnu 2012 poslal na další vyšetření k neurologovi, který usoudil, že informace, které stěžovatelka o svém stavu podává, jsou nesouvislé a neodpovídají její bolesti a že nebere předepsané léky. Nařídil proto psychiatrické vyšetření. Psychiatr shledal, že stěžovatelka vymýšlí blouznivá a zmatečná obvinění o svém pronásledování různými lékaři. Její diagnózu stanovil jako akutní psychotickou poruchu doprovázenou systematickými bludy a nařídil hospitalizaci. Stěžovatelka byla následně umístěna do psychiatrické léčebny, kde byla příkurtována na lůžko a proti její vůli jí byly podány uklidňující léky. Takto znehybněna byla celou noc (celkem 15 hodin), přičemž na její stížnosti o pokračující bolesti zad nikdo z personálu nereagoval.

Následující den léčebna oznámila nedobrovolnou hospitalizaci soudu. Ten zahájil řízení, ustanovil stěžovatelce obhájce a nařídil zpracování znaleckého posudku o zdravotním stavu stěžovatelky. Znalec dospěl k závěru, že stěžovatelka trpí závažnou duševní poruchou a její propuštění by mohlo vážně ohrozit její zdraví. Soud konal ve věci jednání, na které byl přizván znalec a právní zástupce stěžovatelky. Jednání trvalo 10 minut, během nichž byl vyslechnut jen znalec. Právní zástupce stěžovatelky zůstal po celou dobu pasivní. Na konci jednání soud prodloužil hospitalizaci stěžovatelky na celkovou dobu jednoho měsíce.

Stěžovatelka proti rozhodnutí podala odvolání, ke kterému přiložila i dopis adresovaný řediteli léčebny, v němž si mj. stěžovala na to, že byla bez jakéhokoli důvodu příkurtována a na její stížnosti na bolesti zad nikdo nereagoval. Odvolací soud odvolání stěžovatelky zamítl jako neopodstatněné. Dopis stěžovatelky

soud nepostoupil řediteli léčebny ani jinému příslušného orgánu.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

A) K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že vnitrostátní orgány neprošetřily řádně její stížnost na nedobrovolné umístění v léčebně a zacházení během něj, čímž došlo k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy. Dále namítala, že pro její příkurtování neexistoval důvod, trvalo nepřiměřeně dlouho a během kurtování personál léčebny nereagoval na její stížnosti na bolesti zad, čímž došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy. Soud předně konstatoval, že přijatelností námítky porušení článku 3 Úmluvy s ohledem na skutečnost, že stěžovatelka nepodala trestní oznámení, nevyužila stížnostní mechanismus dotčené léčebny a ministerstva zdravotnictví a nepodala žalobu na náhradu škody, se bude zabývat spolu s odůvodněností. V této souvislosti Soud připomněl, že článek 3 Úmluvy klade na státy přísnější požadavky, jde-li o prošetření a poskytnutí nápravy špatného zacházení v případě nedobrovolné hospitalizace v psychiatrické léčebně, obzvláště pokud jsou použity omezovací prostředky. Veřejné orgány musí brát v potaz obzvláště zranitelné postavení takových osob, jakož i skutečnost, že tyto osoby často nejsou schopné či ochotné podat stížnost (*Bati a ostatní proti Turecku*, č. 33097/96 a 57834/00, rozsudek ze dne 3. června 2004).

Ve vztahu k projednávané věci Soud konstatoval, že samotné peněžité zadostiučinění, kterého se stěžovatelka mohla pomocí občanskoprávní žaloby domoci, není dostatečnou nápravou porušení práv, na které stěžovatelka poukazovala, proto žalobu na náhradu škody není možno považovat za adekvátní prostředek nápravy (*Bureš proti České Republice*, č. 37679/08, rozsudek ze dne 18. října 2012).

Dále Soud uvedl, že vzhledem k obzvláště zranitelnému postavení stěžovatelky měly vnitrostátní orgány samy zahájit vyšetřování, jakmile měly k dispozici dostatečné důkazy o tom, že mohlo dojít ke špatnému zacházení. Stěžovatelka ručně psanou stížnost proti zacházení, kterému byla v léčebně podrobena, přiložila k odvolání proti rozhodnutí o nedobrovolné hospitalizaci. Ke stížnosti přiložila též lékařskou zprávu dokládající její bolesti zad, kvůli kterým bylo její připoutání k lůžku obzvláště bolestivé. Stěžovatelka tak vnitrostátním orgánům předložila hájitelné tvrzení, že byla podrobena špatnému zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy. Odvolací soud se však jejími tvrzeními nezabýval a dopis nepostoupil řediteli léčebny a především orgánům činným v trestním řízení, ačkoli tak byl povinen udělat jak podle vnitrostátního práva, tak podle Úmluvy. Stěžovatelčino hájitelné tvrzení o špatném zacházení tudíž nebylo účinně vyšetřeno. Došlo proto k porušení procesní složky článku 3 Úmluvy.

Ve vztahu k namítanému porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy Soud zdůraznil nutnost brát ohled na zvláštní zranitelnost duševně nemocných osob. Dále Soud připomněl, že jakmile je osobní svoboda jedince omezena, představuje každé použití fyzické síly, které není nezbytně nutné kvůli jeho předchozímu jednání, zásah do lidské důstojnosti (*Krastanov proti Bulharsku*, č. 50222/99, rozsudek ze dne 30. září 2004). Volba léčebné metody osob, které vůbec nejsou schopny o svém stavu rozhodovat, je primárně záležitostí lékařů, kteří ji musí stanovit na základě uznávaných pravidel lékařské vědy. Opatření, včetně omezovacího prostředku, které je z lékařského hlediska nezbytné, tak v zásadě nemůže být považováno za nelidské či ponižující zacházení. Léčebná nezbytnost však vždy musí být spolehlivě prokázána (*Herczegfalvy proti Rakousku*, č. 10533/83, rozsudek ze dne 24. září 1992).

Ve vztahu k projednávané věci Soud v první řadě konstatoval, že předmětná psychiatrická léčebna je veřejnou institucí, a proto úkony či nečinnost jejího lékařského personálu zakládají odpovědnost státu. Stěžovatelka byla připoutána k lůžku po dobu 15 hodin, během kterých lékařský personál nebral ohled na stížnosti na bolest zad, které jí omezení působilo, což bylo pro stěžovatelku traumatické, ponižující a působilo jí tíseň a pocit bezmoci. Omezovací prostředky je možné použít až jako poslední možnost, pokud neexistuje jiné řešení, jak pacienta zklidnit a zabránit mu ublížit sobě nebo ostatním. Takové opatření musí být přiměřené, musí trvat pouze po nezbytnou dobu a musí poskytovat dostatečné procesní záruky proti zneužití. Stěžovatelka však podle lékařských záznamů nepředstavovala nebezpečí sobě ani ostatním. Omezovací prostředky byly použity jako reakce na její nesouhlas s hospitalizací, což je zcela nepřijatelné. Neexistuje též žádný záznam o tom, že by bylo nejprve přikročeno k mírnějším opatřením, která mohla být dostatečná. Příkurtování navíc trvalo zjevně nepřiměřenou dobu. Použití omezujících prostředků též nemůže být odůvodněno tím, že se stěžovatelka bránila jejich použití (*Bureš proti České Republice*, č. 37679/08, rozsudek ze dne 18. října 2012). Stěžovatelka navíc nebyla po dobu připoutání na lůžku dostatečně sledována, když personál léčebny nijak nereagoval na její stížnosti na bolesti zad, i když o jejích problémech se zády věděl. Soud proto uzavřel, že došlo k porušení hmotněprávní složky článku 3 Úmluvy.

B) K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 5 ODS. 1 PÍSM. E) ÚMLUVY

Stěžovatelka též namítala, že její nedobrovolná hospitalizace v psychiatrické léčebně byla nezákonná a neoprávněná, jelikož nebyla doprovázena přiměřenými procesními zárukami. Soud zopakoval, že stížnost je přijatelná pouze po vyčerpání dostupných vnitrostátních prostředků nápravy, avšak toto pravidlo je třeba vykládat s určitou pružností a bez přehnaného forma-

lismu (*Vučković proti Srbsku*, č. 17153/11, rozsudek ze dne 25. března 2014). Vzhledem k okolnostem případu, zejména zranitelnému postavení stěžovatelky, naprosté pasivitě soudem ustanoveného advokáta a nečinnosti vnitrostátních orgánů, Soud dospěl k závěru, že stížnost a odvolání, které stěžovatelka podala, byly dostatečným podnětem pro stát, aby namítaná porušení prošetřil ve smyslu čl. 35 odst. 1 Úmluvy, a stěžovatelka proto nemusela vyčerpat i ústavní stížnost.

Soud zdůraznil, že jakékoliv opatření omezující osobní svobodu musí být založeno na spravedlivém a řádném řízení, vedeném oprávněným orgánem a prostým svévolí. Vzhledem k zvláštní zranitelnosti duševně nemocných osob představuje nedobrovolná hospitalizace tak závažný zásah do osobní svobody, že je nezbytné předložit řádné důvody k jejímu ospravedlnění a zamezit jakékoli svévoli, a to i poskytnutím dostatečných procesních záruk.

Procesní záruky v daném případě zhodnotil Soud jako nedostatečné. Stěžovatelce sice byl ustanoven právní zástupce. Ten ji však nikdy osobně nenavštívil, nemohl tedy před soudem vyjádřit její stanovisko ani jí poskytnout právní rady ohledně možného postupu. Soud připomněl, že Úmluva klade důraz na účinné zajištění práv v ní zakotvených, proto pouhé formální ustanovení právního zástupce, aniž skutečně poskytuje právní pomoc, nestačí k zajištění ochrany práv osoby s duševní poruchou. Účinná ochrana práv osoby s duševní poruchou vyžaduje zvýšenou povinnost dohledu vnitrostátních soudů nad prosazováním jejich práv ustanoveným právním zástupcem. Kontakt s ustanoveným právním zástupcem byl navíc nezbytný pro zajištění kontradiktornosti řízení (*Sýkora proti České republice*, č. 23419/07, rozsudek ze dne 22. listopadu 2012). V projednávané věci byl ustanovený zástupce nečinný a soudy neučinily nic, aby zajistily účinnou ochranu práv stěžovatelky. Soudce, který stěžovatelku navštívil v léčebně, ji dostatečně neinformoval o jejích právech a možnosti účasti na řízení. Stěžovatelka navíc neměla ani možnost vyjádřit se k posudku znalce ohledně své osoby.

Soud proto dospěl k závěru, že vnitrostátní orgány nezajistily dostatečně procesní podmínky nezbytné pro nedobrovolnou hospitalizaci v psychiatrické léčebně, čímž došlo k porušení čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy.

Rozhodnutí ze dne 3. března 2015 ve věci č. 73560/12 – *Constancia proti Nizozemsku*

Senát třetí sekce Soudu jednomyslně prohlásil stížnost, v níž bylo namítáno porušení čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy (právo na osobní svobodu a bezpečnost) z důvodu, že o ochranném léčení stěžovatele v psychiatrické léčebně bylo rozhodnuto bez aktuální lékařské zprávy, za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel koncem roku 2006 vešel do základní školy, kde kuchyňským nožem zabil osmiletého chlapce. Po zatčení byl převezen do psychiatrického centra k vyšetření, čemuž se ale bránil. Prvostupňovým soudem byl stěžovatel shledán vinným ze spáchání trestného činu zabití a odsouzen k dvanáctiletému trestu odnětí svobody. Zároveň bylo nařízeno jeho ochranné léčení z důvodu duševní nemoci. Soud připustil, že stěžovatel při vyšetření nespolupracoval, všechny důkazy ale nasvědčovaly jeho nedostatečnému duševnímu zdraví. Odvolací soud na druhou stranu nebyl schopen učinit závěr o stěžovatelově duševním zdraví, proto ho odsoudil k doživotnímu trestu odnětí svobody pro spáchání trestného činu vraždy. Tento rozsudek ale následně zrušil nejvyšší soud.

Věcí se poté zabýval jiný odvolací soud, který opět vyslechl znalce, kteří dříve posuzovali duševní stav stěžovatele. Při dvou hlavních líčeních se však oba odmítli jednoznačně vyjádřit k jeho duševnímu zdraví. Soud opět shledal stěžovatele vinným ze zabití a odsoudil ho k dvanáctiletému nepodmíněnému trestu a následnému ochrannému léčení. Odkázal přitom na řadu policejních zpráv a znaleckých posudků zpracovaných psychiatry a psychology vypovídajících o stěžovatelově narušeném duševním stavu. Stěžovatel brojil proti rozsudku u nejvyššího soudu s tím, že nebyla spolehlivě prokázána jeho duševní nemoc. Nejvyšší soud v roce 2012 stěžovatelovy námítky odmítl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

Stěžovatel na základě čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy před Soudem tvrdil, že jeho ochranné léčení na klinice bylo nařízeno bez objektivních a aktuálních zdravotních podkladů. Soud připomněl, že jednotlivec nemůže být považován za osobu duševně nemocnou ve smyslu Úmluvy, pakliže nejsou naplněny tři minimální podmínky: příslušný orgán musí prokázat skutečnou duševní nemoc na základě objektivních zdravotních podkladů; duševní nemoc musí být takové povahy a stupně, jež odůvodňují nedobrovolnou hospitalizaci; a pokračování hospitalizace je přípustné jen tehdy, pakliže nemoc potřebné povahy a stupně závažnosti stále přetrvává. Odmítá-li se dotýčný podrobit vyšetření, musí být vyžádáno alespoň posouzení zdravotnickým odborníkem na základě spisu. Toto posouzení však musí být založeno na aktuálním zdravotním stavu, nikoli pouze na minulých událostech. Vnitrostátní orgány mají sice jistý prostor pro uvážení, má-li však být zbavení svobody zákonné, musí být zvážena i méně závažná opatření a rozhodnutí nesmí být svévolné.

V projednávané věci odvolací soud vycházel z řady dřívějších psychiatrických a psychologických zpráv, ze zprávy psychologa a psychiatra vypracované na základě trestního spisu a z audiovizuálních záznamů výslechnů. I když v otázce přesné diagnózy nebyli od-

borníci jednotní, shodli se, že stěžovatel byl vážně narušený, což jen podpořilo závěry soudu vyplývající z jeho vlastního šetření. Odvolací soud tudíž v situaci, kdy čelil zcela odmítavému postoji stěžovatele ke spolupráci pro účely posouzení jeho duševního stavu, mohl na základě informací, které si opatřil jinak, dospět k závěru, že stěžovatel trpí skutečnou duševní nemocí vyžadující nucenou hospitalizaci. Soud zároveň přihlédl k tomu, že stěžovatel byl shledán vinným z mimořádně závažného násilného trestného činu.

Soud proto rozhodl, že námítka porušení čl. 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy je nepřijatelná pro zjevnou neopodstatněnost.

RODINNÉ PRÁVO

Rozsudek ze dne 11. prosince 2014 ve věci č. 22909/10 – Hromádka a Hromádková proti Rusku

Senát první sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že ruské orgány v rozporu s článkem 8 Úmluvy od roku 2011 neučinily veškerá opatření, která od nich bylo možno rozumně očekávat, aby stěžovatelům umožnily udržovat a rozvíjet společný rodinný život. Současně konstatoval, že Rusko v rozhodné době nemělo nezbytnou právní úpravu zajišťující neprodlelou reakci na mezinárodní únos dítěte. Soud také rozhodl, že s ohledem na nejlepší zájem dítěte nepředstavovalo rozhodnutí ruských soudů neuznat rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 z června 2011, jímž byla nezletilá svěřena do péče stěžovatele, porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stížnost podal k Soudu proti Rusku český občan Zdeněk Hromádka jménem svým a jménem své dcery Anny Valerie Hromádkové.

V roce 2005 se z manželství stěžovatele a ruské občanky narodila dcera, druhá stěžovatelka. V roce 2007 bylo v České republice zahájeno rozvodové řízení a řízení o úpravě poměrů nezletilé. Stěžovatel veden obavou o neoprávněné přemístění dcery do Ruska její matkou opakovaně, avšak neúspěšně žádal Obvodní soud pro Prahu 4, aby předběžným opatřením zakázal vycestování nezletilé. V dubnu 2008 matka bez vědomí stěžovatele odvezla dceru do Ruska, kde pro ni záhy získala ruské občanství. Matka s dcerou se z Ruska nevrátily.

Předběžným opatřením vydaným bezprostředně po odjezdu matky a nezletilé do Ruska byla nezletilá svěřena do péče stěžovatele a současně byl vydán zákaz vycestování matky s nezletilou. V červnu 2011 byla nezletilá rozsudkem obvodního soudu svěřena do péče stěžovatele. Rozsudek nabyl právní moci v únoru 2012; dosud nebyl vykonán.

Stěžovatel vedl v Rusku řízení o uznání a výkon rozsudku českého soudu z června 2011, kterým byla dcera svěřena do jeho péče. Jeho návrh byl zamítnut s poukazem na smlouvu mezi Československou socialistickou republikou a Svazem sovětských socialistických republik o právní pomoci a ruský občanský soudní řád s odůvodněním, že matka nebyla na ústní jednání před obvodním soudem řádně předvolána, jelikož byla o jednání telefonicky informována konzulem, což ruské právo nepřipouští. Žádosti o doručení předvolání prostřednictvím Ministerstva spravedlnosti Ruské federace zůstaly bez odezvy.

Stěžovatel dceru zpočátku vídával v Rusku. Od vydání rozsudku obvodního soudu v červnu 2011 se však matka s dcerou skrývají.

V červnu 2012, bezprostředně po vydání souhlasu České republiky s přistoupením Ruska k Haagské úmluvě o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí z roku 1980, podal stěžovatel podle článku 21 této úmluvy návrh na zajištění účinného vykonávání práva styku s dcerou. Ruským orgánům se však nepodařilo matku s nezletilou vypátrat.

Stěžovatel se obracel na různé ruské a české orgány. Jeho záležitost byla předmětem řady mezistátních jednání, včetně jednání na úrovni předsedů vlád. Uvedené aktivity však nepřinesly žádný praktický výsledek.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

V řízení před Soudem Česká republika využila svého práva intervenovat podle čl. 36 odst. 1 Úmluvy.

Stěžovatelé poukazovali na porušení článku 8 Úmluvy, tedy svého práva na respektování rodinného života.

A) K PŘIJATELNOSTI

Soud zamítl námitku ruské vlády o neslučitelnosti stížnosti podané jménem nezletilé s Úmluvou *ratione personae*, když podotkl, že ve věcech týkajících se sporů mezi rodiči je hájení zájmů dítěte svěřeno tomu rodiči, který je oprávněn mít dítě ve své péči. Nezletilá sice žije od dubna 2008 s matkou v Rusku, nicméně v červnu 2011 byla svěřena do péče stěžovatele, který byl tudíž oprávněn jednat jménem své dcery.

B) K ODŮVODNĚNOSTI

Soud konstatoval, že nezletilá byla přemístěna do Ruska bez vědomí stěžovatele a od května 2011 s ní stěžovatel není v kontaktu.

Soud připustil, že Ruská federace přistoupila k Haagské úmluvě až v říjnu 2011 a Česká republika vyslovila s jejím přistoupením souhlas teprve v červnu 2012, přičemž obdobné případy, kdy je dítě s obvyklým bydlištěm v určitém státě jedním z rodičů přemístěno do jiného státu, jsou obvykle zkoumány z pohledu této úmluvy. Rusko je však vázáno článkem 8 Úmluvy, z něhož mu vyplývají pozitivní povinnosti. Proto

Soud také dospěl k závěru, že pro účely přezkumu projednávané věci došlo k protiprávnímu přemístění nezletilé. Ruské orgány byly tudíž podle článku 8 Úmluvy povinny podniknout kroky k tomu, aby stěžovateli umožnily opětovné shledání s dcerou.

Dále Soud ve světle pozitivních povinností Ruska analyzoval tři aspekty projednávané věci.

Předně, předběžné opatření z dubna 2008, kterým byla dcera prozatímně svěřena do péče stěžovatele, nebylo vzhledem ke své předběžné povaze v Rusku vykonatelné. Stěžovatel neměl v mezidobí, tj. do vydání rozsudku ve věci samé, ani možnost nechat o úpravě styku s dcerou rozhodnout ruský soud. Právní úprava v Rusku tudíž neumožňovala neprodleně reagovat na mezinárodní únos dítěte a nedošlo k rozvíjení rodinného života stěžovatele a jeho dcery. Rusko tak nesplnilo svůj pozitivní závazek podle článku 8 Úmluvy.

Dále, pokud jde o rozsudek obvodního soudu z června 2011, kterým byla dcera pravomocně svěřena do péče stěžovatele, a návrh stěžovatele podaný k ruskému soudu o uznání a výkon tohoto rozsudku, Soud vyšel z toho, že stěžovatel sám připustil, že by výkon rozsudku po tak dlouhé době – poměřováno životem dítěte – mohl mít na jeho dceru škodlivý vliv a nebyl by v jejím nejlepší zájmu. Podotkl, že změna významných okolností, nebyla-li způsobena událostmi přičitatelnými státu, může výjimečně odůvodnit nevykonání pravomocného rozsudku o svěřením dítěte do péče. Rozhodnutí, jímž byl návrh na uznání a výkon rozsudku zamítnut, tak nebylo v rozporu s článkem 8 Úmluvy.

Nakonec zbylo posoudit, zda po vydání rozsudku obvodního soudu učinily ruské orgány veškerá opatření, aby splnily své pozitivní závazky. Projevily určitou liknavost při zjišťování místa pobytu matky s dcerou. Ve výsledku zůstal návrh stěžovatele na zabezpečení účinného výkonu práva na styk s dcerou z června 2012, založený na článku 21 Haagské úmluvy, bez odpovědi. Soud dospěl k závěru, že ruské orgány nepřijaly veškerá opatření, která od nich bylo možno přiměřeně očekávat, aby stěžovatelům umožnily udržovat a rozvíjet společný rodinný život, což mělo za následek přerušení citových vazeb mezi stěžovatelem a nezletilou, a tedy i porušení jejich práva na respektování rodinného života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 5. února 2015 ve věci č. 66775/11 – Phostira Efthymiou a Ribeiro Fernandes proti Portugalsku

Senát první sekce Soudu rozhodl pěti hlasy proti dvěma, že v případě výkonu rozhodnutí o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí („Haagská úmluva“) by došlo k porušení práva stěžovatelek, dcery a matky, na respektování jejich rodinného života.

I. Skutkové okolnosti

Druhá stěžovatelka, občanka Portugalska, odcestovala v září 2009 s dcerou, první stěžovatelkou, občankou Kypru, se svolením svého partnera na prázdniny do Portugalska. V den předpokládaného návratu se však stěžovatelky na Kypr, který byl místem obvyklého pobytu dítěte, nevrátily. Partner druhé stěžovatelky následně zahájil řízení o navrácení dítěte dle Haagské úmluvy. V lednu 2010 soud prvního stupně rozhodl o navrácení dítěte, když konstatoval, že pobyt dítěte v Portugalsku je protiprávní – rodičovská odpovědnost byla vykonávána první stěžovatelkou a jejím partnerem společně a otec dítěte se domáhal jeho návratu.

Druhá stěžovatelka se proti tomuto rozhodnutí odvolala; zpochybnila existenci obvyklého pobytu dítěte na Kypru, když uvedla, že rodina byla na Kypr nucena přesídlit z důvodu trestního stíhání vedenému proti jejímu partnerovi v Mosambiku, kde rodina původně žila. Dále uvedla, že návratem by dítě bylo vystaveno jednak psychické, jednak fyzické újmě, neboť její partner se není schopen o dítě postarat. Na podporu svých tvrzení předložila psychologický posudek dítěte, který uváděl, že odloučení dítěte od matky by mělo negativní dopad na jeho psychický stav.

Odvolací soud v červnu 2010 rozhodl, že na případ se uplatní výjimka z povinnosti nařídít navrácení dítěte dle článku 13 písm. b) Haagské úmluvy, neboť dle jeho názoru existovalo vážné nebezpečí, že návratem na Kypr bude dítě vystaveno duševní újmě. Nejvyšší soud ovšem rozhodnutí odvolacího soudu v dubnu 2011 zrušil s odůvodněním, že podmínky článku 13 Haagské úmluvy nebyly splněny, a potvrdil rozhodnutí o navrácení dítěte.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelky namítaly, že rozhodnutím o navrácení dítěte bylo porušeno jejich právo na respektování rodinného života.

Soud především zkoumal, zda vnitrostátní orgány nastolily spravedlivou rovnováhu mezi soupeřícími zájmy dítěte, rodičů a veřejného pořádku a dostatečně zohlednily nejlepší zájem dítěte. Za tímto účelem musí vnitrostátní orgány podrobně posoudit rodinnou situaci, zejména co do skutkových, citových, psychologických, hmotných a zdravotních aspektů, vyváženě a racionálně zvážit zájmy zúčastněných osob, a to za účelem nalezení nejlepšího řešení pro dítě. Článek 8 Úmluvy jim rovněž ukládá zvláštní povinnost posoudit námitky vznesené na základě článku 13 písm. b) Haagské mluvy (popř. i dalších článků stanovující výjimku z povinnosti nařídít bezodkladné navrácení dítěte). Jinými slovy, nezbytnost dodržovat krátké lhůty stanovené Haagskou úmluvou nezbavuje soudy povinnosti náležitě se zabývat námitkami ve smyslu

článku 13 této úmluvy. Byla-li v řízení tato námitka vznesena, vnitrostátní soud musí posoudit všechna hájitelná tvrzení ohledně „vážného nebezpečí“, kterému by dítě mohlo být v případě návratu vystaveno, jakož i náležitě rozhodnout o tomto aspektu a své rozhodnutí přiléhavě odůvodnit ve vztahu ke konkrétním okolnostem případu. Odmítnout posouzení námitek týkajících se výjimek z povinnosti navrátit dítě, stejně jako nedostatečné odůvodnění či odůvodnění automatické nebo stereotypní jsou dle Soudu v rozporu s procesními požadavky článku 8 Úmluvy (*X proti Lotyšsku*, č. 27853/09, rozsudek velkého senátu ze dne 26. listopadu 2013, § 118).

Soud konstatoval, že v projednávané věci vnitrostátní soudy napříč třemi stupni soudní soustavy došly k závěru, že pobyt dítěte v Portugalsku byl protiprávní. S výjimkou odvolacího soudu shledaly, že by dítě mělo být v souladu s Haagskou úmluvou navraceno. Soud prvního stupně zamítl námitky druhé stěžovatelky, že měla potíže adaptovat se na Kypru, dítě je naopak dobře adaptováno v Portugalsku a ona pro něj představuje hlavní referenční osobu. Odvolací soud měl naopak za to, že dítě být navraceno nemá, a to na základě jeho sžití se s prostředím v Portugalsku a devět měsíců trvajících odloučení od otce, a též proto, že nebylo prokázáno, že by kyperské úřady zajistily jeho ochranu po návratu na Kypr. Nejvyšší soud sice vyslovil politování, že sociální postavení dítěte na Kypru nebylo v řízení před portugalskými soudy osvětleno, neshledal nicméně existenci vážného nebezpečí, že by dítěti byla návratem způsobena újma a potvrdil rozhodnutí o navrácení dítěte.

Soud považoval odůvodnění lišících se závěrů vnitrostátních soudů o otázce existence výjimky z pravidla návratu za příliš stručné a založené na minimu důkazů; soudy si například nevyžádaly od kyperských orgánů zprávu o poměrech otce dítěte a jeho stěžovatelkou tvrzené neschopnosti o dítě pečovat, přičemž nejvyšší soud se nevyjádřil ani k psychologickému posudku dítěte předloženému stěžovatelkou, ani k jejímu argumentu, že proti otci dítěte bylo v Mosambiku vedeno trestní stíhání. Článek 8 Úmluvy však vnitrostátním soudům ukládá povinnost, aby buď potvrdily, či vyvrátily existenci vážného nebezpečí psychické či fyzické újmy ve smyslu článku 13 Haagské úmluvy.

Soud dále uvedl, že faktor času je rozhodující pro posouzení, zda řízení o navrácení dítěte bylo v souladu s požadavky článku 8 Úmluvy. V dotčeném případě trvalo řízení, v němž rozhodovaly soudy tří stupňů, rok a téměř sedm měsíců, což je dle Soudu ve světle požadavku Haagské úmluvy na nejrychlejší možný postup vnitrostátních soudů nepřiměřená doba. Délka řízení přitom dle Soudu mohla způsobit změnu v poměrech dítěte, kterou nejvyšší soud zcela opomenul zkoumat.

Soud proto rozhodl, že řízení o navrácení dítěte nespĺnilo požadavky článku 8 Úmluvy, jelikož vnitrostátní soudy zejména neobjasnily otázky poměrů dítě-

te na Kypru a nebezpečí újmy, kterou by navrácení dle psychologického posudku mohlo dítěti způsobit. Výkonem rozhodnutí o navrácení dítěte by tak došlo k porušení práva stěžovatelek na respektování rodinného života chráněného článkem 8 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Steiner a soudce Sicilianos pokládali rozhodování vnitrostátních soudů za souladné s článkem 8 Úmluvy. Pokud druhá stěžovatelka namítala, že dítě by dle článku 13 písm. b) Haagské úmluvy navráceno být nemělo, bylo na ní, aby existenci vážného nebezpečí újmy způsobené dítěti návratem prokázala. Prvoinstanční soud druhou stěžovatelku vyslechl, ale zjevně nebyl přesvědčen její výpovědí a nařídil bezodkladný návrat. Rozhodnutí odvolacího soudu se zakládalo na psychologickém posudku, který konstatoval, že návrat by pro dítě měl citové důsledky, aniž je však upřesnil. Článek 13 písm. b) Haagské úmluvy však hovoří o vážném nebezpečí újmy či vyvolání situace, která by pro dítě byla nesnesitelná. Dle soudců má každý nucený návrat určité negativní následky na psychický stav dítěte, to ovšem neznamená, že by neměl být uskutečněn. Opačným postupem by byl ohrožen samotný cíl Haagské úmluvy. V projednávané věci dle soudců druhá stěžovatelka existenci vážného nebezpečí neprokázala, soudy proto v souladu s článkem 8 Úmluvy a Haagskou úmluvou nařídily navrácení dítěte.

Rozsudek ze dne 10. února 2015 ve věci č. 77818/12 – Penchevi proti Bulharsku

Senát čtvrté sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že v řízení o žádosti první stěžovatelky o vydání souhlasu soudu s vycestováním jejího nezletilého syna, druhého stěžovatele, do zahraničí nebyl nejvyšším soudem řádně posouzen nejlepší zájem dítěte, přičemž zároveň řízení trvalo nepřiměřeně dlouho. Došlo tak k porušení článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé jsou matka a syn narozený v roce 2006. Část roku 2009 a 2010 dítě pobývalo s oběma rodiči v Německu. Manželství bylo v roce 2010 rozvedeno, přičemž dítě bylo svěřeno do péče matky. Styk otce se synem byl upraven s výhledem možného pobytu dítěte v Německu, kde matka získala stipendium pro akademický rok 2010/2011 a následně i pro akademický rok 2012/2013. V dubnu 2011 vydal okresní soud ochranný příkaz zakazující otci dítěte přiblížit se ke stěžovatelům po dobu šesti měsíců od května do listopadu 2011 z důvodu psychického týrání stěžovatelů.

Otec souhlas s vycestováním syna do Německa nedal. Stěžovatelka proto postupně zahájila dvě řízení s cílem získat souhlas soudu s vycestováním dítěte do zahraničí.

V dubnu 2010 bylo zahájeno první řízení o získání souhlasu soudu s vycestováním dítěte do zahraničí na dobu jednoho roku. V srpnu 2010 okresní soud žádosti stěžovatelky vyhověl, odvolací soud rozhodnutí okresního soudu v lednu 2011 potvrdil. Soudy zohlednily, že stěžovatelka získala stipendium v zahraničí, disponovala dostatečnými finančními prostředky, dítě se dobře adaptovalo v německém prostředí, byl vydán ochranný příkaz zakazující otci dítěte přiblížit se ke stěžovatelům a konečně přihlédly i k řádné péči matky o dítě. Bylo tak v nejlepší zájmu dítěte s matkou vycestovat. V červnu 2012 nicméně nejvyšší soud žádost stěžovatelky zamítl. Uvedl, že souhlas s neomezeným vycestováním dítěte do zahraničí s jedním rodičem není v zásadě v nejlepší zájmu dítěte. Existuje totiž riziko, že by rodič mohl s dítětem vycestovat do zemí válečných konfliktů či přírodních katastrof. Souhlas s vycestováním může být udělen jen na určitou dobu a pro určité cílové místo, přičemž stěžovatelka v návrhu nekonkretizovala zemi, pro kterou by měl být souhlas udělen. Současně nejvyšší soud zamítl žádost stěžovatelky, aby sám soud určil meze souhlasu s vycestováním dítěte s tím, že je vázán jejím návrhem.

V červenci 2012 stěžovatelka zahájila nové řízení o získání souhlasu soudu s vycestováním dítěte do zahraničí. Tentokrát žádala, aby s ní syn mohl na tři roky vycestovat do Německa a do dalších zemí Evropské unie. Stěžovatelka uvedla, že syn byl od září 2010 v péči jejích rodičů a ona sama často cestovala mezi Německem a Bulharskem, aby mu byla nablízku. Nedostatek osobního kontaktu negativně ovlivnil jejich rodinný život, přičemž stěžovatelka byla prakticky zbavena možnosti syna vychovávat, ačkoli byl svěřen do její péče. V prosinci 2012 okresní soud žádosti vyhověl; odvolání podáno nebylo.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatelé poukazovali na porušení článku 8 Úmluvy, tedy svého práva na respektování rodinného života, jelikož po dobu více než dva a půl roku stěžovatel nemohl vycestovat se stěžovatelkou do Německa.

Soud uvedl, že zásah do práva stěžovatelů na respektování rodinného života spočívající v nemožnosti být spolu byl vydán na základě zákona, který byl dostatečně jasný a předvídatelný, když výslovně vyžadoval souhlas obou rodičů s vycestováním dítěte do zahraničí. Současně sledoval legitimní cíl – ochranu práv otce dítěte. Zbývalo tudíž určit, zda zásah byl přiměřený.

Soud v této souvislosti předně uvedl, požadavek zákona na bezpodmínečný souhlas obou rodičů s jakýmkoli typem vycestování dítěte do zahraničí není v rozporu s Úmluvou; možnost rodiče a dítěte být spolu tvoří základní prvek rodinného života dle článku 8 Úmluvy. Soud ostatně posuzoval již mnoho stíž-

SVOBODA PROJEVU A OCHRANA OSOBNOSTI

ností týkajících se situací, kdy jeden z rodičů bez souhlasu toho druhého odvezl jejich dítě do zahraničí.

Pokud jde o průběh prvního řízení o vydání souhlasu soudu k vycestování dítěte do zahraničí, soudy první a druhé instance nahradily souhlas otce s vycestováním poté, co důkladně posoudily rodinnou situaci a rozhodly v nejlepším zájmu dítěte. Nejvyšší soud naopak souhlas nevydal pouze s poukazem na ustálenou vnitrostátní judikaturu, dle níž nelze vydat neomezený souhlas s vycestováním, aniž se zabýval tím, že na základě ochranného příkazu se otec nesměl ke stěžovatelům přiblížit a že o dítě nepečoval ani tehdy, když byla stěžovatelka v zahraničí. Stejně tak se nezabýval újmou, kterou dítěti způsobilo odloučení od matky, a neposuzoval ani výchovné schopnosti první stěžovatelky a její finanční situaci. Nevzal v potaz ani skutečnost, že se dítě na německé prostředí dobře adaptovalo a že styk otce s dítětem byl upraven s ohledem na pobyt dítěte v zahraničí. Nejvyšší soud nadto trval na tom, že stěžovatelka písemně neuvedla konkrétní cílové místo vycestování s dítětem. Ačkoli první stěžovatelka během jednání uvedla, že vycestování se týká Německa, kde studovala, nejvyšší soud přesto svůj nesouhlas s vycestováním založil na technické chybě způsobené neuvedením konkrétního cílového místa v návrhu na vydání souhlasu s vycestováním. Odmítl rovněž návrh stěžovatelky, aby sám stanovil hranice vycestování dítěte. Soud proto dospěl k závěru, že rozsudek nejvyššího soudu nebyl dostatečně odůvodněn a byl založen na formalistickém přístupu k věci.

Pokud jde o délku řízení, první řízení trvalo dva roky a dva měsíce, druhé pak dalších šest měsíců. Dva roky a osm měsíců tak dítě nemohlo vycestovat do Německa za matkou. Řízení, které mělo pro stěžovatele zvýšený význam z hlediska možnosti být spolu a vést rodinný život, mělo být vedeno se zvláštní péčí, a to rovněž s ohledem na nízký věk dítěte a jeho blízké pouto k matce. Ačkoli byla první žádost o souhlas s vycestováním podána v době, kdy právní úprava vyžadovala v těchto případech rychlé projednání věci, nestalo se tak. Stejně tak soudy k řízení nepřístupovaly s rychlostí, kterou vyžadovaly okolnosti případu. S ohledem na skutečnost, že stěžovatelé žili ve dvou různých státech, měla délka řízení negativní dopad na jejich možnost být spolu. Taková situace byla v rozporu s právem na respektování rodinného života rovněž s ohledem na skutečnost, že zdravý vývoj dítěte vyžadoval, aby bylo osobně vychováno matkou, která zároveň citově strádala, jelikož nemohla vykonávat každodenní péči o dítě.

Soud proto uzavřel, že s ohledem na nedostatečné a formalistické odůvodnění rozhodnutí nejvyššího soudu a délku řízení došlo k porušení článku 8 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci č. 53649/09 – Ernst August von Hannover proti Německu

Senát páté sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že rozhodnutím nepřiznat stěžovateli finanční náhradu za užití jeho osobních jmen v reklamě na tabákové výrobky bez jeho souhlasu nedošlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života ve smyslu článku 8 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je známý především jako manžel monacké princezny Caroline. V letech 1998 a 2000 se zapletl do dvou násilných potyček na veřejnosti – jednou uhodil deštníkem kameramana, podruhé byl odsouzen za napadení ředitele nočního klubu. Tyto stěžovatelovy incidenty neušly pozornosti médií.

V březnu 2000 zahájila společnost British American Tobacco GmbH kampaň, která po deset dní v časopisech a na plakátech autobusových zastávek a dalších frekventovaných místech zobrazovala pomačkanou krabičku cigaret Lucky Strike s nápisem „Byl to Ernst? Nebo August?“. Kampaň měla dosah okolo 3 milionů lidí. Stěžovatel po společnosti žádal zastavení kampaně a zaplacení 250 000 eur jako náhradu škody. Zatímco soudy nižšího stupně stěžovateli určitou kompenzaci přiznaly a nařídily zákaz dalšího šíření reklamy, Spolkový soudní dvůr měl za to, že nedošlo k zásahu do ústavně chráněných osobnostních práv stěžovatele, nýbrž pouze do majetkové roviny práva na ochranu osobnosti, která je chráněna běžným zákonem. Spolkový soudní dvůr tudíž při poměrování konkurenčních zájmů upřednostnil svobodu projevu, která je ústavně chráněným právem, před přiznáním finanční náhrady stěžovateli na základě běžného zákona.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel především namítal, že rozhodnutím Spolkového soudního dvora, kterým mu nebyla přiznána náhrada za užívání jeho osobních jmen bez jeho souhlasu, došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života.

Soud nejprve připomněl, že šíření informace, která obsahuje celé jméno osoby, je zpravidla zásahem do práva na respektování soukromého života této osoby. Užití pouze osobního jména však také může představovat zásah, zejména pokud je osobní jméno uvedeno v souvislostech, na jejichž základě lze osobu identifikovat, jak tomu bylo v projednávané věci. Soud dále uvedl, že otázky z pohledu článku 8 Úmluvy může vyvolat i spojování jména osoby s komerčním produk-

tem bez jejího souhlasu, zvláště pokud se nejedná o produkt, který by byl společensky všeobecně akceptovaný.

Soud především posuzoval, zda byla nastolena spravedlivá rovnováha mezi právem na respektování soukromého života a svobodou projevu, která chrání i obchodní sdělení, dle kritérií zakotvených v jeho judikatuře [Axel Springer AS proti Německu, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 88–95; a Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 108–113]. Těmito kritérii jsou posouzení, zda se jedná o příspěvek k debatě obecného zájmu; míra známosti dotčené osoby; předmět reportáže; předchozí chování dotčené osoby; a obsah, forma a dopad publikace.

Co se týče prvního kritéria, Soud uznal, že satirický způsob, kterým reklama poukazuje na potyčky stěžovatele, je uměleckým projevem a společenským komentářem, který alespoň v určité míře přispívá k debatě obecného zájmu. Stěžovatel je dle Soudu veřejně známá osoba, která nemůže spoléhat na ochranu práva na respektování soukromého života ve stejné míře jako osoby veřejnosti neznámé (Axel Springer AS proti Německu, cit. výše, § 91). Předmětem reklamy byly potyčky stěžovatele, které vedly k jeho odsouzení v trestním řízení a o kterých média již dříve veřejnost informovala. Dotčená kampaň pouze připomněla existenci těchto událostí, aniž by uváděla podrobnosti ze soukromého života stěžovatele. Ohledně předchozího chování stěžovatele Soud uvedl, že vzhledem k jeho veřejné známosti a potyčkám na veřejnosti mohl stěžovatel legitimně očekávat, že jeho soukromý život bude účinně chráněn, jen do určité míry. Soud vzal dále v úvahu, že reklama stěžovatele neurážela ani neponižovala ani nenaznačovala, že by se stěžovatel s výrobkem ztotožňoval.

Soud připomněl, že jeho úkolem není provádět abstraktní přezkum vnitrostátního práva a shledal, že spolkový soud vzal v úvahu všechna zmíněná kritéria – především satirický charakter kampaně, veřejnou známost stěžovatele a skutečnost, že pro něj reklama nebyla skutečně ponižující –, když se rozhodl upřednostnit svobodu projevu před přiznáním finanční náhrady stěžovateli v situaci, kdy se stěžovatel u prvoinstančního soudu domohl zákazu dalšího šíření reklamy. Vzhledem k této skutečnosti a s ohledem na prostor pro uvážení vnitrostátních soudů k porušení článku 8 Úmluvy dle Soudu nedošlo.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Zupančič byl naopak toho názoru, že z hlediska mezinárodního práva nelze majetkové aspekty práva na ochranu osobnosti automaticky podřadit svobodě projevu. Majetkové aspekty a osobnostní práva v pravém slova smyslu totiž podle něj nelze oddělit. Soudce zdůraznil, že osobní jména stěžovatele byla bez jeho souhlasu užívána k čistě komerčním úče-

lům v souvislosti s propagací tabákového výrobku. Spolkový soudní dvůr dle něho zašel příliš daleko, když uvedl, že „stěžovatel si svou konfliktní povahou tuto vtípnou negativní reklamu zasloužil“ a že jde „jen“ o reklamu na cigarety, která není urážlivá.

Rozsudek ze dne 24. února 2015 ve věci č. 21830/09 – Haldimann a ostatní proti Švýcarsku

Senát druhé sekce Soudu rozhodl šesti hlasy proti jednomu, že odsouzení novinářů za použití skryté kamery při natáčení reportáže, která byla zaměřena na kritiku nekalých praktik pojišťovacích makléřů, znamenalo za okolností projednávané věci porušení svobody projevu chráněné článkem 10 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelé jsou čtyři novináři švýcarské německojazyčné televize. V roce 2003 pro svůj pořad zaměřený na ochranu spotřebitele připravili na základě podnětů veřejnosti reportáž o nekalých praktikách pojišťovacích makléřů. Jako součást této reportáže stěžovatelé natočili skrytou kamerou rozhovor pojišťovacího makléře a čtvrté stěžovatelky, která předstírala zájem o uzavření životní pojistky. Po skončení rozhovoru stěžovatelé oznámili realitnímu makléři, že byl natáčen skrytou kamerou a že se při doporučování pojištění dopustil zásadních pochybení. Zároveň mu nabídl, aby se v reportáži k problému vyjádřil, což makléř odmítl a s odvysíláním reportáže nesouhlasil. Reportáž byla přesto odvysílána, přičemž však hlas a obličej realitního makléře byly zamaskovány. Stěžovatelé byli poté odsouzeni za trestné činy pořízení záznamu rozhovoru třetích osob a šíření takového záznamu, resp. nedovolený záznam rozhovoru v případě čtvrté stěžovatelky. Stěžovatelům byly uloženy peněžité tresty v rozpětí od 150 do 5 250 švýcarských franků, přičemž s výjimkou nejméně přísného trestu byl výkon trestu podmíněně odložen.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 10 ÚMLUVY

Mezi stranami nebylo sporu o tom, že odsouzením stěžovatelů došlo k zásahu do jejich svobody projevu. Tento zásah byl dle Soudu stanoven zákonem ve smyslu článku 10 Úmluvy, jelikož stěžovatelé byli odsouzeni na základě ustanovení trestního zákoníku, která byla dostatečně dostupná i předvídatelná. Odsouzení též sledovalo legitimní cíl ochrany pověsti a práv druhých, v tomto případě práva makléře na jeho zobrazení, projev a pověst. Soud se proto následně zaměřil na otázku, zda byl namítaný zásah nezbytný v demokratické společnosti.

Soud nejprve zdůraznil význam svobody projevu. Dále připomněl, že média mají v demokratické společnosti nepostradatelnou roli „hlídacích psa“ (*Bladet*

Tromsø a Stensaas proti Norsku, č. 21980/93, rozsudek velkého senátu ze dne 20. května 1999, § 59 a 62). Výkon svobody projevu s sebou však přináší povinnosti a odpovědnost, které se vztahují i na média, když informují o věcech veřejného zájmu. I přes svoji významnou roli ve společnosti nejsou novináři zproštěni povinnosti respektovat normy trestního práva (*Stoll proti Švýcarsku*, č. 69698, rozsudek ze dne 10. prosince 2007, § 102). Soud proto musí zkoumat, zda vnitrostátní orgány dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi svobodou projevu na jedné straně a právem na respektování soukromého života na straně druhé (*Hachette Filipacchi Associés proti Francii*, č. 71111/01, rozsudek ze dne 14. června 2007, § 43).

Soud ve své judikatuře specifikoval šest kritérií, podle kterých posuzuje, zda byla nastolena zmíněná spravedlivá rovnováha: (i) zda jde o příspěvek k debatě sledující veřejný zájem; (ii) jak známá je dotčená osoba a co je předmětem reportáže; (iii) předchozí jednání dotčené osoby; (iv) způsob získání informace a její pravdivost; (v) obsah, forma, důsledky zveřejnění; a (vi) přísnost uložené sankce (*Axel Springer AG*, č. 39954/08, rozsudek velkého senátu ze dne 7. února 2012, § 90–95).

Soud shledal, že v projednávané věci se reportáž týkala věci veřejného zájmu. Dle Soudu je rozhodující toliko to, že uvedená reportáž byla způsobilá přispět k debatě ve veřejném zájmu, nikoli zda tohoto cíle skutečně dosáhla.

Soud dále konstatoval, že makléř nebyl veřejně známou osobou a nedal souhlas k pořízení záznamu rozhovoru. Reportáž však nebyla zaměřena přímo na jeho osobu, ale na nekalé praktiky celé profesní skupiny, do které náležel. Soud připomněl, že pro to, aby novináři požívali ochrany článku 10 Úmluvy, musí poskytovat spolehlivé a přesné informace v souladu s novinářskou etikou (*Fressoz a Roire proti Francii*, č. 29183/95, rozsudek velkého senátu ze dne 21. ledna 1999, § 54). Soud poznamenal, že pojišťovací makléř se mohl cítit oklamán, stěžovatelům nicméně nelze přičítat, že by vědomě postupovali proti zásadám novinářské etiky stanoveným Švýcarskou tiskovou radou, zejména proto, že tyto zásady nejsou ohledně použití skryté kamery zcela jasné a jsou rozdílně vykládány i vnitrostátními soudy.

Soud dále shledal, že samotné natočení makléře způsobilo pouze nevýznamné poškození jeho zájmů, protože k záběrům měl přístup jen omezený počet osob. Odvysílání těchto záběrů v pejorativní reportáži, kterou vidělo asi 10 000 diváků, však mohlo způsobit nepoměrně větší újmu na jeho právech. Navíc, audiovizuální média mají často rychlejší a silnější účinky než tisk (*Jersild proti Dánsku*, č. 15890/89, rozsudek velkého senátu ze dne 23. září 1994, § 31). Za těchto okolností je však dle Soudu rozhodující, že stěžovatelé zamaskovali tvář makléře, změnili jeho hlas a natočené setkání se neodehrálo v místech, kde by se makléř

často vyskytoval. Zásah do práva pojišťovacího makléře na respektování soukromého života proto nebyl tak závažný (*A. proti Norsku*, č. 28070/06, rozsudek ze dne 9. dubna 2009), aby převážil nad veřejným zájmem na informování o údajných nekalých praktikách pojišťovacích makléřů.

Ohledně přísnosti uložené sankce Soud uvedl, že i přes její relativní mírnost (peněžitý trest, ve většině případů podmíněný) může samotné odsouzení stěžovatelů v trestním řízení vést k tomu, že novináři budou upouštět od vyjadřování kritických názorů (*Stoll proti Švýcarsku*, cit. výše, § 154).

S ohledem na výše řečené Soud dospěl k závěru, že odsouzení stěžovatelů nebylo nezbytné v demokratické společnosti, a proto došlo k porušení článku 10 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudce Lemmens v nesouhlasném stanovisku vyjádřil přesvědčení, že ustanovení švýcarského trestního zákoníku, na základě kterých byli stěžovatelé odsouzeni, sledovala jako legitimní cíl ochranu veřejného pořádku spíše než ochranu práv druhých. Při vyvažování dotčených zájmů proto měla být svoboda projevu poměřována nejen s ochranou práv druhých, ale především se zájmem na ochraně veřejného pořádku. Soud se měl proto držet spíše postupu zavedeného v rozsudku *Stoll proti Švýcarsku* (cit. výše), podle kterého novináři obecně nejsou osvobozeni od povinnosti řídit se normami trestního práva, a zkoumat, zda jde v projednávané věci o výjimečnou situaci, která by porušení norem vnitrostátního práva ospravedlňovala. Při hledání rovnováhy mezi dotčenými zájmy mají státy určitý prostor pro uvážení, přičemž rozhodnutí švýcarského nejvyššího soudu v projednávané věci se nejvíce jeví svévolné ani zjevně neuvážené. Z toho důvodu odsouzení stěžovatelů dle soudce není nepřiměřeným prostředkem pro dosažení cíle sledovaného vnitrostátním právem.

VĚZENSTVÍ

Rozsudek ze dne 19. února 2015 ve věci č. 10401/12 – *Helhal proti Francii*

Senát páté sekce Soudu jednomyslně shledal porušení článku 3 Úmluvy, ke kterému došlo tím, že stěžovatelé, invalidnímu vězni, nebyla ve věznici zajištěna potřebná zdravotní péče a důstojné podmínky.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel vykonával od roku 2002 trest odnětí svobody v délce trvání 30 let za trestné činy vraždy, pokusu o vraždu a násilí s použitím zbraně nebo jejím vyhrožováním. V březnu 2006 stěžovatel při pokusu o útěk utrpěl při pádu vážné zranění páteře, v jehož důsled-

ku ochrnil (je odkázán na invalidní vozík a nošení plen z důvodu inkontinence). Po několikaměsíční hospitalizaci a následném umístění ve věznicích, které nevyhovovaly jeho zdravotnímu stavu, byl od května 2009 do září 2014 přemístěn do věznice v Uzerche. Zde podal v srpnu 2010 žádost o odpuštění výkonu zbytku trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů. Stěžovatel uvedl, že ani věznice v Uzerche není přizpůsobena jeho zdravotnímu stavu (používání invalidního vozíku) a že se mu ani zde nedostává potřebná zdravotní péče (rehabilitace). Vzhledem k nesamostatnosti stěžovatele byl pověřen jeden spoluvězeň asistencí stěžovateli při výkonu osobní hygieny (sprcha, toaleta). Soudy si vyžádaly znalecké posudky lékařů, ze kterých vyplynulo, že zdravotní stav stěžovatele nevyklučuje výkon trestu odnětí svobody. Soudy nicméně dospěly k závěru, že věznice v Uzerche není pro stěžovatele vhodná a měl by být přemístěn do jiné, pro něj lépe vybavené, což stěžovatel odmítl, zejména z obavy z toho, že bude vzdálen své rodině.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že s ním bylo zacházeno v rozporu s článkem 3 Úmluvy, a to z důvodu nedostupnosti potřebné zdravotní péče ve věznicích.

Soud úvodem připomněl, že povinnost léčby nemocné osoby po dobu výkonu trestu odnětí svobody v sobě obsahuje tři složky: zaprvé, stát může dotyčnou osobu nadále držet ve výkonu trestu, jen když to její zdravotní stav nevyklučuje; zadruhé, stát musí této osobě poskytnout nezbytnou zdravotní péči; a zatřetí, stát musí uzpůsobit podmínky výkonu trestu zdravotnímu stavu dotčené osoby. Stát nicméně nemá povinnost propustit na svobodu osobu, která trpí obzvláště obtížně léčitelnou chorobou; ve výjimečných případech, kdy je zdravotní stav vězně neslučitelný s pokračováním výkonu trestu, však článek 3 Úmluvy může vyžadovat jeho propuštění. Zhoršení zdravotního stavu vězně může být přičítáno státu, jen když bylo způsobeno nedostatky v poskytnuté péči. Materiální podmínky výkonu trestu nemocných musí zohledňovat jejich specifické potřeby a být nastaveny tak, aby nezasahovaly do jejich psychické integrity (*Xiros proti Řecku*, č. 1033/07, rozsudek ze dne 9. září 2010, § 73–76). Je-li nepohyblivý vězeň držen po delší dobu v zařízení, v němž se nemůže pohybovat sám, zejména nemůže sám opustit celu, jedná se o ponižující zacházení zakázané článkem 3 Úmluvy (*Vincent proti Francii*, č. 6253/03, rozsudek ze dne 24. června 2006). Ačkoli Úmluva neobsahuje právo na sociální pomoc, stát se nemůže zbavit své odpovědnosti za zajištění takových podmínek ve věznici, které odpovídají specifickým potřebám zdravotně postižených, tím, že přenesou odpovědnost za dohled a pomoc na spoluvězně (*Grimailovs proti Lotyšsku*, č. 6087/03, rozsudek ze dne 25. června 2013). Takový postup totiž s sebou mj. nese

i riziko stigmatizace a ostrakizace odsouzených s postižením (*Semikhoostov proti Rusku*, č. 2689/12, rozsudek ze dne 6. února 2014). Být závislý na pomoci spoluvězňů při oblékání, mytí a používání toalety může být ponižující (*D. G. proti Polsku*, č. 45705/07, rozsudek ze dne 12. února 2013).

V projednávané věci lékaři konstatovali, že stěžovatel je způsobilý vykonat trest odnětí svobody, bude-li mít denně k dispozici službu fyzioterapeuta. Nebylo též prokázáno, že by po úrazu došlo ke zhoršení zdravotního stavu stěžovatele. Soud tak uzavřel, že z pohledu článku 3 Úmluvy projednávaná věc nenastoluje otázku přípustnosti výkonu trestu odnětí svobody, ale kvality poskytnuté péče, zejména zda vnitrostátní orgány učinily vše, co od nich bylo možné rozumně očekávat, aby stěžovateli zajistily rehabilitaci a poskytli mu šanci, že se jeho zdravotní stav zlepší.

Ohledně poskytnuté zdravotní péče Soud uvedl, že navzdory doporučením lékařů (každodenní rehabilitace, přístup do tělocvičny) stěžovatel neměl více než tři roky přístup k žádnému fyzioterapeutovi a do tělocvičny se na invalidním vozíku nedalo dostat. Od září 2012 sice stěžovatel měl k dispozici fyzioterapeuta, ovšem pouze jednou týdně a jen na patnáct minut. Stěžovatel sice odmítl přesun do věznice v Roanne, jelikož se obával přerušování kontaktů s rodinou, toto odmítnutí ovšem dle Soudu příslušné orgány nezbavilo povinnosti zajistit stěžovateli potřebnou péči a podmínky a nemůže odůvodnit jejich úplnou nečinnost.

Ve vztahu k materiálním podmínkám ve věznici Soud konstatoval, že stěžovatel může sám opustit celu a může se též samostatně pohybovat po dalších prostorech věznice, která je vybavena výtahem. Ohledně důkladných osobních prohlídek, na které stěžovatel poukazoval, Soud uvedl, že nebyly prováděny systematicky, ale pouze v okamžicích, kdy je odůvodňovala mimořádná událost v návštěvní místnosti či cele; nebyly tedy v rozporu s článkem 3 Úmluvy. Stěžovatel nicméně nemohl sám do sprchy, která byla pro osoby na vozíčku nepřístupná. Stěžovateli byl navíc jako pomocník určen jeden ze spoluvězňů, což bylo vzhledem k jeho stavu (problémy s inkontinencí) ponižující a nutně u něj vyvolávalo pocity úzkosti a podřazenosti.

S ohledem na výše uvedené Soud rozhodl, že ačkoli výkon trestu odnětí svobody stěžovatele není jako takový v rozporu s článkem 3 Úmluvy, vnitrostátní orgány stěžovateli nezajistily potřebnou zdravotní péči a neumožnily mu přístup do sprch jinak než za pomoci spoluvězně. Stěžovatel proto byl podroben ponižujícímu zacházení a došlo k porušení článku 3 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 12. března 2015 ve věci č. 7334/13 – Muršić proti Chorvatsku

Senát první sekce Soudu dospěl většinou hlasů k závěru, že podmínky ve vězeňském zařízení, zejména velikost cely a osobní prostor menší než 3 m², ačkoliv nebyly vždy adekvátní, nedosáhly požadované úrovně závažnosti a k porušení článku 3 Úmluvy nedošlo.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel byl odsouzen za loupež a krádež k souhrnnému trestu odnětí svobody v délce dvou let a jedenácti měsíců. Dle svého tvrzení stěžovatel strávil jedenáct měsíců v cele o velikosti 18 m² spolu s dalšími sedmi vězni, jeho osobní prostor činil pouze 2,25 m². Cela byla údajně špinavá, nedostatečně udržovaná a nevybavená odpovídajícím způsobem. Stěžovatel namítal nekvalitní stravování a dále, že mu byla upřena možnost zapojit se do vězeňských prací či vzdělávacích a oddechových aktivit.

Vláda podala podrobný přehled podmínek cel, ze kterého vyplynulo, že stěžovatel byl umístěn ve čtyřech různých celách s různým počtem spoluvězňů, jeho průměrný osobní prostor byl 3,59 m². Každá cela měla vlastní oddělenou toaletu, zavedenou pitnou vodu, ventilaci a okna umožňující přístup denního světla a čerstvého vzduchu. Cely byly udržované a strava sestavena odborníky. Každý den měl stěžovatel možnost pohybovat se mimo prostor cely a použít hřiště či posilovnu. Dále si mohl půjčovat knihy a sledovat televizi.

Stěžovatel žádal o přemístění do jiné věznice z rodinných důvodů a dále si stěžoval na přístup vedení při vyřizování jeho žádostí a stížností. Jeho stížnosti byly zamítnuty jako zjevně neopodstatněné s tím, že má dostatek příležitostí ke kontaktu s rodinou, že nedostatečný počet pracovních míst se týká všech vězňů a že strava je konzultována s odborníky. Stížnost na nedostatečné podmínky režimu odnětí svobody a velikost osobního prostoru byla posuzována soudem prvního stupně, soudem odvolacím, ombudsmanem i ústavním soudem a byla zamítnuta jako neopodstatněná. Vnitrostátní soudy rozhodly, že dočasné porušení zákonného standardu 4 m² nezakládá automaticky porušení práv vězně.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 3 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že nedostatečné podmínky ve věznici, zejména nedostatek osobního prostoru v přeplněné cele, špatné sanitární a hygienické podmínky, nedostatečná výživa, nedostatek pracovních příležitostí, oddechových a vzdělávacích aktivit porušily zákaz nelidského a ponižujícího zacházení ve smyslu článku 3 Úmluvy.

Soud konstatoval, že i při absenci tělesné újmy či intenzivního fyzického či psychického utrpení může být

jednání ponižující, pokud působí úzkost, strach nebo utrpení způsobilé podlomit psychickou či fyzickou odolnost jednotlivce (*Pretty proti Spojenému království*, č. 2346/02, rozsudek ze dne 29. dubna 2002). Odsouzená osoba musí být držena v podmínkách, které jsou slučitelné s respektem k její lidské důstojnosti, způsob a metody provedení opatření jí nesmí působit utrpení nebo úzkost překračující nevyhnutelnou míru utrpení, která je zbavení svobody vlastní, a s ohledem na praktické požadavky odnětí svobody musí být dostatečně zajištěno její zdraví a pohoda (*Kudła proti Polsku*, č. 30210/96, rozsudek velkého senátu ze dne 26. října 2000).

Při posuzování podmínek zbavení svobody je třeba vzít v úvahu jejich kumulativní účinek stejně jako konkrétní tvrzení stěžovatele. Nedostatek osobního prostoru ve věznicích je důležitým aspektem při posuzování podmínek odnětí svobody. Soud však odmítl rozhodnout v obecné rovině, kolik osobního prostoru má podle Úmluvy připadat na jednu osobu. To záleží na mnoha relevantních faktorech, jako jsou doba detence v daných podmínkách, možnost venkovních aktivit a fyzický a psychický stav dané osoby (*Trepashkin proti Rusku*, č. 36898/03, rozsudek ze dne 19. července 2007).

Ve svém rozhodování dospěl Soud k následujícím standardům, jde-li o věznic: a) každý zadržený musí mít vlastní prostor na spaní a b) k dispozici minimálně 3 m² podlahového prostoru, přičemž c) celková plocha cely musí umožňovat volný pohyb mezi zařízeními v cele (*Ananyev a ostatní proti Rusku*, č. 42525/07 a 60800/08, rozsudek ze dne 10. ledna 2012). Absence kteréhokoliv ze zmíněných prvků zakládá silnou domněnku porušení článku 3 Úmluvy. Otázka osobního prostoru musí být nahlížena ve světle kumulativních podmínek režimu zbavení svobody, jako je např. denní režim umožňující pobyt mimo celu a dostatek přirozeného světla a čerstvého vzduchu. Malá plocha na osobu může být za určitých podmínek kompenzována celkovou velkou plochou cely a skutečností, že se vězni mohou velkou část dne pohybovat mimo tuto celu.

V projednávané věci byly informace poskytnuté stěžovatelem a vládou týkající se velikosti osobního prostoru v cele odlišné. Jelikož stěžovatel poskytl pouze nepodložený údaj a na vnitrostátní úrovni původně přeplněnost cely vůbec nenamítal, zatímco vláda předložila podrobný rozpis, Soud ve svém rozhodnutí vyšel z údajů poskytnutých vládou. I z těchto informací bylo nicméně nesporné, že v časovém úseku 50 dnů (rozprostřeném do období 10 měsíců, přičemž v jednom případě byl v takto stísněném prostoru ubytován po dobu 27 dní v řadě) měl stěžovatel k dispozici méně než 3 m² osobního prostoru. Stěžovatel však měl k dispozici vlastní lůžko, přístup k dennímu světlu i čerstvému vzduchu, mohl se 3 hodiny denně pohybovat mimo celu a využívat volnočasové aktivity

(navštěvovat tělocvičnu, knihovnu, televizní místnost).

Soud po zhodnocení výše uvedeného dospěl k závěru, že osobní prostor, kterým stěžovatel disponoval, byl v určitém období nepřiměřeně omezen, avšak toto omezení bylo vykompenzováno dostatečnou možností pohybu mimo celu a umístěním vhodným zařízení. K porušení článku 3 Úmluvy proto nedošlo.

III. Oddělené stanoviško

Soudce Sicilianos byl naopak toho názoru, že podmínky stěžovatele v cele zakládají porušení článku 3, jelikož nepřiměřené omezení jeho osobního prostoru trvalo 50 dní, z čehož 27 dní bylo souvislé období a možnost strávit 3 hodiny mimo celu není dostatečně vyvažující opatření. Dále se věnoval zásadám a metodologiím, které Soud použil. Soudce upozornil, že Soud je ve svém rozhodování a používání domněnek zakládajících porušení článku 3 v souvislosti s osobním prostorem vězně nejednotný a striktně nezkoumá vyvažující faktory na pevném skutkovém základě.

ZMĚNA POHLAVÍ

Rozsudek ze dne 10. března 2015 ve věci č. 14793/08 – Y. Y. proti Turecku

Senát bývalé druhé sekce Soudu rozhodl jednomyslně o porušení článku 8 Úmluvy v souvislosti s tím, že vnitrostátní soudy zamítly žádost stěžovatele o udělení souhlasu s operativní změnou pohlaví pro nesplnění podmínky trvalé neplodnosti.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatel je transsexuál, který se narodil jako žena, ale od dětství se považoval za muže. V roce 2005 požádal příslušný vnitrostátní soud o souhlas s operativní změnou pohlaví. Podle tureckého občanského zákoníku bylo za účelem právní změny pohlaví nutné získat postupně dva soudní souhlasy: nejprve se samotnou operativní změnou pohlaví a následně – po úspěšném provedení operace – se zapsáním této změny do matriky. První z uvedených souhlasů přitom zákon podmiňoval mj. trvalou neplodností žadatele. Jelikož stěžovatel zmíněnou podmínku nespĺňoval, prvostupňový soud jeho žádost o udělení souhlasu s operativní změnou pohlaví zamítl. Opravné prostředky proti tomuto rozhodnutí skončily neúspěchem.

V roce 2008 stěžovatel podal stížnost k Soudu. V roce 2013 na vnitrostátní úrovni znovu požádal o souhlas s operativní změnou pohlaví a příslušný soud mu tentokrát vyhověl.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 8 ÚMLUVY

Stěžovatel namítal, že původním postupem vnitrostátních soudů došlo k porušení jeho práva na respektování soukromého života podle článku 8 Úmluvy.

Soud předně odmítl námitku vlády, dle které stěžovatel pozbyl postavení oběti ve smyslu článku 34 Úmluvy, jelikož vnitrostátní soud v mezidobí vydal rozhodnutí v jeho prospěch. Soud připomněl, že rozhodnutí či opatření, které je pro stěžovatele příznivé, ještě samo o sobě nemusí vést k tomu, že dotčená osoba ztratí postavení oběti, pokud současně vnitrostátní orgány výslovně nebo fakticky neuznají a nenapraví namítané porušení (*Gäfgen proti Německu*, č. 22978/05, rozsudek velkého senátu ze dne 1. června 2010, § 115). V projednávané věci k uznání porušení stěžovatelských práv nedošlo.

Soud dále poukázal na svá předchozí rozhodnutí týkající se transsexuálů, v nichž konstatoval, že článek 8 Úmluvy zaručuje mj. právo této skupiny osob na osobní rozvoj a na fyzickou i morální integritu (*Christine Goodwin proti Spojenému království*, č. 28957/95, rozsudek velkého senátu ze dne 11. července 2002, § 90). Soud nicméně upozornil na to, že zatímco v dosavadních případech se zabýval stížnostmi osob, které už absolvovaly operativní změnu pohlaví, projednávanou stížnost vznesla osoba, která k uvedené změně nezískala souhlas příslušných orgánů; jde tudíž o otázku, jaké podmínky lze v souladu s článkem 8 stanovit pro umožnění operativní změny pohlaví, resp. zda mezi tyto podmínky lze zařadit i trvalou neplodnost žadatele.

Soud uznal, že v projednávané věci měl namítaný zásah do práva na respektování soukromého života v souladu s čl. 8 odst. 2 zákonný základ. Pokud jde o legitimní cíl, žalovaná vláda uvedla, že regulace operativní změny pohlaví sleduje ochranu obecného zájmu, neboť se snaží zabránit tomu, aby docházelo k banalizaci těchto zákroků či jejich zneužívání v rámci sexuálního průmyslu. Soud ale neshledal tento argument přesvědčivým. Vláda dále zmínila ochranu jednotlivce, jelikož se jedná o nevratný zákrok provázený zdravotními riziky. Dle Soudu lze uvedený cíl podřadit pod „ochranu zdraví“ ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. Soud však zároveň podotkl, že žalovaná vláda se v této souvislosti nevyjadřuje konkrétně k podmínce trvalé neplodnosti žadatele o operativní změnu pohlaví, o níž v projednávané věci jde především. Vzhledem ke svým dalším závěrům Soud nicméně nepovažoval za potřebné zabývat se otázkou existence legitimního cíle namítaného zásahu blíže.

V dalším kroku Soud zkoumal, zda byl namítaný zásah „nezbytný v demokratické společnosti“. Úvodem zdůraznil, že projednávaná věc se týká práva stěžovatele definovat svou genderovou identitu, které patří do jádra práva na sebeurčení (*Van Kück proti Německu*,

č. 35968/97, rozsudek ze dne 12. června 2003, § 73). Soud dále připomněl, že při výkladu a uplatňování Úmluvy je nutné zachovávat dynamický a evolutivní přístup (*Stafford proti Spojenému království*, č. 46295/99, rozsudek velkého senátu ze dne 28. května 2002, § 68) a posuzovat vzniklé otázky „ve světle současných podmínek“ (*Tyler proti Spojenému království*, č. 5856/72, rozsudek ze dne 25. dubna 1978, § 31). V projednávané věci je proto dle Soudu namístě přihlédnout k vývoji mezinárodního a evropského práva, jakož i právní úpravy a praxe členských států Rady Evropy. Soud tu poukázal na skutečnost, že v mnoha evropských státech existuje možnost právního uznání změny pohlaví, byť tato možnost bývá často podmíněna operačním zákrokem nebo neplodností žadatele. Soud nicméně zároveň připomněl, že nedostatku důkazů o společném evropském přístupu k daným právním a praktickým problémům je třeba přikládat menší váhu než jasnému a nepopíratelnému mezinárodnímu trendu ve prospěch nejenom zvýšené společenské akceptace transsexuálů, ale i právního uznání jejich nové genderové identity (*Christine Goodwin*, cit. výše, § 85). Právo transsexuálů na osobní rozvoj a na fyzickou i morální integritu v plném rozsahu totiž nelze považovat za kontroverzní otázku, která vyžaduje uplynutí času, abychom lépe porozuměli předmětným záležitostem (tamtéž, § 90). Na tomto místě Soud upozornil především na rezoluci Parlamentního shromáždění Rady Evropy týkající diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity, přijatou v roce 2010, která mj. vyzývá členské státy, aby nepodmiňovaly právní uznání změny pohlaví povinností podrobit se sterilizaci či jiným zdravotním zákrokům. Soud rovněž poznamenal, že v některých členských státech došlo v poslední době ke zrušení požadavku neplodnosti či sterilizace jako podmínky pro právní uznání změny pohlaví.

V této souvislosti Soud poukázal na zvláštnost tureckého práva: zatímco ve většině států, které pro právní uznání změny pohlaví vyžadují operační zákrok nebo hormonální léčbu, je sterilizace či neplodnost posuzována až po skončení tohoto zdravotního zákroku, v Turecku je trvalá neplodnost podmínkou již pro umožnění operativní změny pohlaví. Dle Soudu však není jasné, proč by neplodnost žadatele o operativní změnu pohlaví měla být prokázána ještě před samotnou touto změnou. V projednávané věci navíc stěžovatel tvrdil, že právní úprava platná v rozhodné době mu nedovolovala podrobit se dobrovolné sterilizaci. Soud nicméně shledal, že není nutné, aby se vyjádřil k otázce, zda měl stěžovatel přístup ke zdravotním službám, které by mu umožnily splnit požadavek trvalé neplodnosti: dle Soudu náležitý respekt k fyzické integritě dotčené osoby v každém případě vylučuje, aby tato byla nucena podrobit se uvedeným zákrokům. Požadavek trvalé neplodnosti pro umožnění operativní změny pohlaví se z hlediska argumentů

předložených žalovanou vládou nejeví být vůbec nezbytným. I za předpokladu, že původní odmítnutí žádosti stěžovatele spočívalo na relevantním důvodu, nejednalo se o důvod dostatečný.

Namítaný zásah do práva stěžovatele na respektování soukromého života tedy dle Soudu nelze označit za „nezbytný v demokratické společnosti“. Změna přístupu vnitrostátního soudu, který v roce 2013 vyhověl nové žádosti stěžovatele přesto, že u něj v mezidobí nedošlo ke ztrátě plodnosti, toto konstatování potvrzuje. Soud proto rozhodl, že tím, že žalovaný stát stěžovateli léta upíral přístup k operativní změně pohlaví, porušil jeho právo na respektování soukromého života chráněného článkem 8 Úmluvy.

III. Oddělená stanoviska

Soudkyně Keller a soudce Spano ve svém souhlasném stanovisku zaujali názor, že se rozsudek mohl omezit na konstatování, že vláda neprokázala existenci žádného relevantního legitimního cíle. Místo toho se Soud zabýval přiměřeností zásahu. Je však otázkou, jak přistoupit k poměrování dotčených zájmů, tj. na jedné straně legitimního cíle sledovaného státem a na druhé straně práv jednotlivce, pokud první z těchto zájmů není definován. Z odůvodnění rozsudku navíc není jasné, zda je dle Soudu podmínka trvalé neplodnosti pro umožnění operativní změny pohlaví v rozporu s článkem 8 jako taková, nebo pouze za specifických okolností projednávané věci. S přihlédnutím k existující judikatuře Soudu týkající se nucených sterilizací (např. *V. C. proti Slovensku*, č. 18968/07, rozsudek ze dne 8. listopadu 2011), jakož i k různým dokumentům přijatým v posledních letech na mezinárodní úrovni a k nedávným rozhodnutím některých ústavních a odvolacích vnitrostátních soudů v Evropě lze nicméně tvrdit, že pokud je sterilizace jedinou možností, jak získat souhlas s operativní změnou pohlaví, jedná se *de facto* o nucenou sterilizaci. V rámci posuzování přiměřenosti této podmínky je přitom nutné vzít v potaz, že jde o zásah, který má závažné a nevratné důsledky. Ačkoliv si v daném kontextu lze představit opatření mnohem méně tvrdá, Soud jejich existenci nezdůraznil. Konečně, jelikož Soud uznal, že projednávaná věc zasahuje do jádra práva na sebeurčení, prostor státu pro uvážení by měl být v této oblasti minimální.

Soudci Lemmens a Kūris ve svém souhlasném stanovisku upozornili, že rozsudek Soudu se týká výlučně otázky, zda lze v souladu s Úmluvou stanovit trvalou neplodnost jako podmínku přístupu k operativní změně pohlaví, nikoliv však otázky, zda lze v souladu s Úmluvou stanovit trvalou neplodnost jako podmínku právního uznání změny pohlaví. Soud dle jejich názoru postupoval správně, když se ke druhé z těchto otázek nevyjádřil, neboť nebyla předmětem projednávané stížnosti.

ZÁVĚREM...

Co Soud zaměstnávalo v jarních měsících a autory anotací pro náš Zpravodaj zaměstná v měsících letních?

Ve vztahu k **České republice** Soud příliš aktivní nebyl. Kromě schválení smírných urovnání ve dvou stížnostech týkajících se regulace nájemních vztahů vydal vlastně jen jedno nepřilíš nosné rozhodnutí týkající se vývoje řízení o výkonu rodičovské odpovědnosti na vnitrostátní úrovni po rozsudku Soudu z prosince 2011, v němž bylo konstatováno porušení práva stěžovatelky na respektování rodinného života (*Prodělalová proti České republice*, č. 30052/13, rozhodnutí ze dne 12. května 2012).

Ve vztahu k **jiným smluvním stranám Úmluvy** naopak zejména velký senát Soudu vydal celou řadu velmi důležitých rozsudků.

V první řadě lze zmínit netrpělivě očekávané rozuzlení případu **rozhodnutí přestat poskytovat člověku ve vegetativním stavu po závažném, rozsáhlém a nevratném poranění mozku nitrožilní výživu a hydrataci**. Ve věci *Lambert a ostatní proti Francii* (č. 46043/14, rozsudek velkého senátu ze dne 5. června 2015) Soud posvětil francouzskou právní úpravu těchto citlivých otázek i proces, který vedl k danému rozhodnutí.

Dále se velký senát Soudu vyslovil k velmi aktuální a živě diskutované otázce **odpovědnosti provozovatelů internetových zpravodajských portálů za obsah nenávistných komentářů čtenářů**, které jsou publikovány pod články, a rozsahu povinností, jež provozovatelé, kteří z možnosti a množství komentářů čerpají finanční zisk, mají (*Delfi AS proti Estonsku* (č. 64569/09, rozsudek velkého senátu ze dne 16. června 2015).

Do třetice velký senát ve věci *Morice proti Francii* (č. 29369/10, rozsudek velkého senátu ze dne 23. dubna 2015) řešil meze přípustné veřejné **kritiky činnosti soudců ze strany advokátů**.

Konečně, v čerstvém rozsudku *Khoroshenko proti Rusku* (č. 41418/04, rozsudek velkého senátu ze dne 30. června 2015) velký senát posuzoval **režim návštěv rodinných příslušníků pro doživotně odsouzené**, přičemž zdůraznil především rehabilitační a resocializační cíl, který trest odnětí svobody musí sledovat, a nutnost vyhnout se v oblasti vězeňství

blanketním zákazům neumožňujícím individuální posouzení každé věci.

I senáty Soudu se zabývaly otázkami s přesahem nad rámec individuálních posuzovaných případů. Ve věci *Y. proti Slovinsku* (č. 41107/10, rozsudek ze dne 28. května 2015) Soud přiblížil, jaká opatření by měla být během **trestního řízení ve věci znásilnění** přijata za účelem minimalizace dalšího utrpení oběti tohoto trestného činu.

Ve věci *Vinci Construction a GTM Génie Civil a ostatní proti Francii* (č. 63629/10 a 60567/10, rozsudek ze dne 2. dubna 2015) Soud upřesnil další požadavky na průběh a následný přezkum **místních šetření v obchodních prostorách soutěžitelů v rámci hospodářské soutěže**, a to zejména co do okruhu dokumentů, které mohou být předmětem šetření, a ochrany důvěrnosti vztahu advokáta s klientem.

Ve věci *François proti Francii* (č. 26690/11, rozsudek ze dne 23. dubna 2015) Soud posuzoval přiměřenost zatčení stěžovatele a umístění do policejní cely jako reakce na jeho hádku s policisty, kdy policisté si stěžovatele „vychutnali“ i provedením důkladné osobní prohlídky.

Jak vidno z výše uvedeného, řadu významných věcí Soud v minulém čtvrtletí řešil na kauzách ve vztahu k Francii. Nejinak tomu bylo i v otázce poskytnutí **náhrady za nevyvlastněné části nemovitostí**, jejichž hodnota nicméně významně poklesla z důvodu stavby dálnice na vyvlastněných částech nemovitostí stěžovatele, kterou Soud posuzoval ve věci *Coutron proti Francii* (č. 24756/10, rozsudek ze dne 25. června 2015). Podle Soudu není neposkytnutí náhrady za okolností projednávané věci v rozporu s právem na pokojné užívání majetku.

Závěrem ale sladkou Francii opustíme zmínkou o věci *Gogitidze a ostatní proti Gruzii* (č. 36862/05, rozsudek ze dne 28. května 2015), v níž Soud aproboval **zabavení majetku** vysoce postaveného úředníka a jeho rodiny **pro podezření z jeho nelegálního nabytí**, zejména korupčním jednáním, když stěžovatelé nebyli schopni původ majetku doložit.

Více se dočtete v příštím Zpravodaji. Hezké léto!

Mgr. Petr Konůpka,
zástupce vládního zmocněnce

Zpravodaj vydává Kancelář vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva, Ministerstvo spravedlnosti, kterou tvoří: JUDr. Vít Alexander Schorm, Mgr. Petr Konůpka, Mgr. Kristýna Benešová, Tereza Blišťáková, Laura Haiselová, Ing. Bc. Ota Hlinomaz, LL.M., Mgr. Taťána Jančárková, LL.M., JUDr. Jana Martinková, Ph.D., LL.M., Mgr. Eva Petrová a Mgr. Vladimír Pysk.
Obsah Zpravodaje: Mgr. Petr Konůpka. Úvodní fotografie: © Vít Alexander Schorm.